

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

27 заседание, понеделникъ, 29 февруарий 1916 г.

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ, въ 3 ч. 45 м. слѣдъ пладне).

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Г. секретарятъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Иванъ Ангеловъ, Салимъ Ахмедовъ, Иванъ Багárovъ, Христо Божици, Александъръ Ботевъ, Григоръ Бояджиевъ, Константинъ Василевъ, Димитъръ Джанкардалийоски, Василь Димчевъ, Стапчо Доневи, Константинъ Досевъ, Иванъ х. Ивановъ, Сотиръ Календеровъ, Ангелъ п. Кировъ, Григоръ Маджунковъ, Христо Марковъ, Стапчо Момчевъ, Данаилъ Моневъ, Тома Петковъ, Димитъръ Поповъ, Георги Поцковъ, Христо Радойковъ, Коста Ранковъ, Дето Теневъ, Ненко Храновъ, Манайотъ Чорбаджиевъ, Атанасъ Черневъ, Стоянъ Шиваровъ, Юрданъ Юрдановъ и Димитъръ Яблански).

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Отъ 245 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 31; налице сж 214. Слѣдователно, има нужното число народни прѣдставители, за да можемъ да пристъпимъ къмъ разглеждане на въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Засѣданието е открито.

Обобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че шуменскиятъ народенъ прѣдставител г. Атанасъ Черневъ иска 6-дневенъ отпускъ, който му е разрѣшенъ;

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставител г. Мехмедъ Джелалъ иска 10-дневенъ отпускъ, който сж така му е разрѣшенъ;

Русенскиятъ народенъ прѣдставител г. Иванъ х. Ивановъ иска 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 29 того, който сж така му е разрѣшенъ;

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставител г. Сжбо Георгиевъ иска 2-дневенъ отпускъ, който сж така му е разрѣшенъ;

Кюстендилскиятъ народенъ прѣдставител г. Ненко Храновъ моли да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ, който сж така му е разрѣшенъ;

Бургаскиятъ народенъ прѣдставител г. Марко Турлаковъ моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ, който му е разрѣшенъ;

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставител г. Костадинъ Василевъ моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускъ. Понеже се е ползувалъ досега съ 11 дена отпускъ, остава да се разрѣши отъ Народното събрание. Който е съгласенъ да се разрѣши 3-дневенъ отпускъ на пловдивски народенъ

прѣдставител г. Костадинъ Василевъ, моля, да си вдигнете ржката. (Мнозинство) Разрѣшава му се.

Шуменскиятъ народенъ прѣдставител г. Константинъ Досевъ моли да му се продължи отпускътъ още съ 15 дена. Въпросътъ остава да се разрѣши отъ Народното събрание. Който е съгласенъ да се продължи отпускътъ на г. Досевъ още съ 15 дена, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Постъпили сж:

Отъ Министерството на финанситѣ прѣдложение за одобрение царскитѣ укази № № 59 отъ 1915 г. и 1 отъ 1916 г. и постановлението на Министерския съветъ отъ 2 февруарий 1916 г., протоколъ № 19, отнасящи се до допускане безъ мита и други такси и бери разнитѣ подаръци и пратки, изпратени до германскитѣ и турскитѣ войски при Дарданелитѣ, а тѣй сжко и за носенитѣ отъ санитарната мисия на германския „Червенъ кръстъ“ лѣкарства и хигиенически инструменти.

Отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, законопроектъ за опазване общественото здраве въ врѣме на война.

Законопроектитѣ и прѣдложението ще бждатъ раздани на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще бждатъ поставени на дневенъ редъ.

Пристъпяме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е трето четене на законопроекта за прѣнасячане 2.000.000 кжса 5-леови сребърни монети или 10.000.000 л. въ 2-леови, 1-леови и 50-стотинкови, а тѣй сжко на 500.000 л. отъ 2 л., 1 л. и 50 ст., продупчени и извадени отъ обръщение.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за прѣнасячане 2.000.000 кжса 5-леови сребърни монети или 10.000.000 л. въ 2-леови, 1-леови и 50-стотинкови, а тѣй сжко на 500.000 л. отъ 2 л., 1 л. и 50 ст., продупчени и извадени отъ обръщение.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на финанситѣ да прѣнасяче 2.000.000 кжса 5-леови сребърни монети въ 2.000.000 кжса 2-леови, 4.000.000 — 1-леови и 4.000.000 — отъ по 50 ст.

Това разрѣшение се отнася и за евентуалното насичане на извѣстно количество нови монети отъ среброто,

което ще остане поради разликата въ състава на 5-левовитъ и на по-дребнитъ сребърни монети.

Разрѣшава се прѣнасянето и на 500.000 л. отъ 2, 1 и 50 ст., продупчени и извадени отъ обращение.

Чл. 2. Съставътъ и формата на тѣзи монети да бѣдатъ сжигитъ, каквито сж послѣднитъ насѣчени монети отъ сжкия видъ и дѣление, насѣчени прѣвъ 1913 г.

Чл. 3. Разрѣшава се на министра на финанситъ кредитъ въ размѣръ на 215.000 л. за извършване на прѣтоплаването и насичането на монетитъ и други разности по този законъ, като се вземе тази сума отъ печалбата, която ще се добие отъ новонасѣченитъ монети по алинея втора на чл. 1 отъ сжкия законъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приеми на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдва трето четене на законопроекта за военнитъ въздухоплаватели. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

За военнитъ въздухоплаватели.

Чл. 1. Офицеритъ, чиновницитъ и должнитъ чинове по-стѣпватъ и служатъ като авиатори, балонисти и наблюдатели, съгласно настоящия законъ и специалния правилникъ и шатъ, изработенъ отъ Министерството на войната.

Чл. 2. Подинитъ, прѣкарани на служба като пилотъ-авиаторъ, балонистъ и наблюдателъ, се смѣтатъ за право на пенсия съ коэффициентъ 2, ако пилотитъ-авиатори, наблюдатели и балонисти сж изпълнитъ прѣвъ годината всички летения, прѣдвидени въ чл. 7 и 8.

Чл. 3. Учащитъ се авиатори, наблюдатели и балонисти, отъ деня на постѣпването имъ за изучаване на въздухоплавателната служба до завършване въздухоплавателния авиаторски, наблюдателенъ и балоненъ курсъ, получаватъ слѣдующитъ допълнителни мѣсечни възнаграждения: офицеритъ — по 150 л., свръхсрочнитъ должни чинове — по 75 л., а срочно-служашитъ должни чинове — по 50 л.

Чл. 4. Свръшвалитъ въздухоплавателния курсъ авиатори, наблюдатели и балонисти получаватъ отъ деня на завършването курса допълнителни мѣсечни възнаграждения, както слѣдва:

А. Въ мирно врѣме.

Офицеритъ — по 250 л., свръхсрочнитъ должни чинове — по 150 л., срочно-служашитъ должни чинове — 75 л.

Б. Въ военно врѣме.

Офицеритъ — по 200 л., свръхсрочнитъ должни чинове — по 150 л., срочно-служашитъ должни чинове — по 50 л.

Чл. 5. Офицеритъ авиатори, наблюдатели и балонисти, които слѣдъ завършване въздухоплавателния курсъ останатъ на служба по въздухоплаването, получаватъ веднѣжъ-за-вѣднѣжъ по 400 л. за стѣмляване съ специално авиаторско облѣкло и снаряжение, а должнитъ чинове получаватъ такива отъ частта.

Чл. 6. Офицеритъ, военнитъ чиновници и должнитъ чинове авиатори, наблюдатели балонисти, когато получатъ тѣлесна поврѣда при летението въ мирно и въ военно врѣме, получаватъ прѣдвидената, съгласно закона за пенсиятъ на военнослужашитъ, инвалидна пенсия по съответната категория, както слѣдва:

Щабъ офицеритъ — споредъ чина.

Оберъ офицеритъ — въ чинъ капитанъ.

Свръхсрочнитъ должни чинове — въ чинъ подпоручикъ, а срочно-служашитъ должни чинове — тази на фелдфебель.

Въ случай на нараняване поменатитъ по-горѣ военно-служашитъ се лѣкуватъ до окончателното възстановяване на здравето имъ на държавни разности.

Чл. 7. Всѣки авиаторъ и наблюдателъ-авиаторъ, за да има право на поменатитъ въ чл. 4 възнаграждения е длъженъ да извърши въ мирно врѣме най-малко слѣднитъ летения:

а) надъ авиаторски центръ, дѣто квартирува въздухоплавателната частъ, всѣки мѣсецъ най-малко по 2½ часа съ произволни прѣжсвания;

б) всѣки два мѣсеца по 150 км. безъ кацване, или всичко 6 летения годишно.

Чл. 8. Всѣки балонистъ или наблюдателъ-балонистъ, за да има право на поменатитъ въ чл. 4 възнаграждения, е длъженъ да извърши въ мирно врѣме слѣднитъ издигания и летения:

а) въ течение на всѣки три мѣсеца да се е издигалъ съ привързанъ балонъ най-малко 10 часа съ произволни прѣжсвания;

б) всѣки три мѣсеца да извърши едно свободно летение отъ 150 км., или всичко четири летения годишно.

Чл. 9. Прѣдвиденитъ летения въ чл. 7 и 8 не сж задължителни да се изпълнятъ напълно отъ началницитъ на аеропланнитъ и балонни роти, отдѣления и утилища, ако тѣ сж прослужили поне петъ години по въздухоплаването, като при всичко това, тѣ получаватъ прѣдвиденитъ въ чл. 4 възнаграждения.

Чл. 10. За право на получаване прѣдвиденото въ чл. 4 допълнително възнаграждение за военно врѣме на авиаторитъ, наблюдатели и балонисти, не се изисква никакви опредѣлени летения.

Чл. 11. Чиновницитъ механици, служашитъ въ аеропланнитъ и балонни части, получаватъ въ мирно и военно врѣме по 50 л. мѣсечно възнаграждение, безъ да имъ се изисква да извършватъ нѣкакви летения.

Чл. 12. Допълнителнитъ възнаграждения на авиаторитъ и наблюдатели-авиатори се отпущатъ въ края на всѣки два мѣсеца, а тѣзи на балониститъ и наблюдатели-балонисти — въ края на всѣки три мѣсеца, слѣдъ като това се установи отъ надлежнитъ началници, че тѣ сж изпълнитъ прѣдвиденитъ въ чл. чл. 7 и 8 летения.

Чл. 13. Въ случай, че нѣкой авиаторъ, наблюдателъ и балонистъ заболѣе на служба или замине въ отпускъ по болѣстъ, безъ да изпълни прѣдвиденитъ въ чл. чл. 7 и 8 летения, ако това не се продължи повече отъ шестъ мѣсеца, то за това врѣме той получава половина отъ прѣдвиденитъ въ чл. 9 възнаграждения.

Чл. 14. Въ случай когато военнослужашитъ авиатори и наблюдатели-авиатори въ продължение на два мѣсеца и балониститъ и наблюдатели-балонисти въ продължение на три месеца не изпълнятъ задължителнитъ летения, прѣдвидени въ чл. чл. 7 и 8, по независащи отъ тѣхъ причини, тѣ получаватъ за това врѣме половината отъ прѣдвиденото възнаграждение. Въ случай ако тѣ това изпълнитъ въ слѣдующето двумѣсечие или тримѣсечие, заедно съ летенията за това врѣме, тѣ получаватъ останалата половина за прѣдното двумѣсечие и тримѣсечие.

Ако ли пъкъ нѣкой авиаторъ, наблюдателъ и балонистъ, безъ да се вземе подъ внимание чл. чл. 8 и 10, не изпълни прѣдвиденитъ въ чл. 7 и 8 летения ни за едногто двумѣсечие или тримѣсечие въ продължение на шестъ мѣсеца, такъвъ се откомандирова обратно въ частта си.

Чл. 15. Чл. чл. 2 и 6 да иматъ обратна сила отъ началото на 1912 г. за всички офицери и должни чинове пилотъ-авиатори, наблюдатели-авиатори или ученици-авиатори отъ деня на постѣпването имъ на служба, за изучаване на въздухоплаването, безъ да имъ се изисква да сж изпълнили летенията за това врѣме, прѣдвидени въ чл. чл. 7 и 8, а за допълнителното възнаграждение въ военно врѣме (чл. чл. 4 и 5) да има обратна сила отъ 10 септемврий 1915 г.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приеми на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдва първо четене на законопроекта за измѣнение на чл. 3 отъ правилника за подпомагане войнишкитъ семейства.

Г. секретарятъ ще го прочете.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„ДОКЛАДЪ ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ.

Настѣпилото посѣпване на живота напоследѣкъ налага да се увеличи помощта, която държавата отпуща на войнишкитъ семейства.

За тая цѣль е приготвенъ тукъ приложениятъ законопроектъ за измѣнение на чл. 3 отъ правилника за подпомагане войнишкитъ семейства, съ който дневната държавна помощ за всѣки членъ на войнишко семейство се увеличава отъ 35 на 40 ст., като при това максималната

мѣсечна помощъ за всѣко сѣмейство се увеличава отъ 40 на 45, а минималната, вмѣсто 10-50 става 15 л.

Моля, прочее, Народното събрание да благоволит да гласува тоя законопроектъ.

(София, 12 февруарий 1916 г.)

Министъръ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве:

Хр. Г. Поповъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение на чл. 3 отъ правилника за подпомагане войнишкитѣ сѣмейства.

Членъ единственъ. Въ чл. 3, буква а и б, числото „35“ се замѣни съ „40“.

Въ буква в на същия членъ числото „40“ се замѣни съ „45“, а думитѣ: „10 л. и 50 ст.“, въ края на същата алинея се замѣниха съ: „15 л.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Ивандъ Г. Поповъ.

И. Г. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣзъ 1912 г., прѣзъ врѣме на Балканската война, стана въпросъ за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства. Тогавашниятъ министъръ на финанситѣ, поканенъ да направи законъ за подпомагането, отъ министерската трибуна бѣше далъ слѣдния отговоръ на народното прѣдствителство: (Чете) „Тѣзи, които сѣ въ първитѣ редове, ще носятъ славата на България, тѣ ще се завършатъ съ честъ и лаврови вѣнци, а тѣзи, които сѣ въ канцелярията, не ще могатъ единъ денъ да се потупатъ по гърдитъ и да разкажатъ прѣдъ дѣцата си и внукитѣ си за своитѣ военни подвизи“. Тогавашниятъ народенъ прѣдставител г. Салковъ е казалъ: „По-малко славя, а повече благосъстояние!“

Д-ръ Н. Сакаровъ: Салковъ хубаво е казалъ, но тѣмъ е кой да слуша.

И. Г. Поповъ: Това бѣше XV-то обикновено Народно събрание, и министерството, което изхождаше отъ него, които така мислѣха.

XV-то обикновено Народно събрание, обаче, както и министерството, другогче мислѣха. Тѣ не мислѣха толкова за славя, а мислѣха за благосъстоянието на хората, които бѣха изложени на огъня, не само на тѣхъ, но и на тѣхнитѣ сѣмейства. И затова отъ всичкитѣ срѣди на Народното събрание тогава излѣзоха законопроекти, прѣдложения, за подпомагане войнишкитѣ сѣмейства. И отъ двѣтъ крила на социал-демократитѣ, и отъ другитѣ народни прѣдставители отъ болшинството, едно прѣдложение се покори съ подписи почти отъ всички народни прѣдставители, съ което прѣдложението се искаше подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства. Това бѣше миналата година прѣзъ м. м. февруарий и мартъ. Военното министерство и Министерството на вътрѣшнитѣ работи сѣщо тѣй внесоха законопроекти съ за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства. Тѣ не се гласуваха, по съображение, че тогава, може би, не се е прѣдполагало, че ще има война, може би, по други съображения, за които тукъ не е мѣсто да се говори.

Когато да се закрива сесията на Народното събрание, министъръ-прѣдседателтъ бѣше общалъ, че въ случай на нужда, той ще направи единъ отъ законопроектитѣ законъ за подпомагане нуждающитѣ се сѣмейства. И наистина, г. г. народни прѣдставители, два дни слѣдъ общата мобилизация, прѣдседателтъ на Народното събрание назначи една комисия отъ народни прѣдставители, които изработи единъ по-пълонъ законопроектъ, отколкото е сегашниятъ. Този законопроектъ стана законъ, но само съ 15 члена, кратъкъ, по който трѣбваше да се харчатъ много милиони.

Този правилникъ, така нареченъ, прѣгърнѣ нѣколко измѣнения. На първо врѣме бѣше постановено, помощта да се дава въ натура. Стана измѣнение, да се плаща въ пари, защото другогче бѣше невъзможно да се приведе въ изпълнение. Станаха и други нѣкои измѣнения, които по-малко интересуватъ, които иматъ повече формаленъ характеръ. Както знаете, г. г. народни прѣдставители, за да се приведе въ изпълнение законътъ, трѣбваше да се конституиратъ комитети въ всички градове и въ всички

селски общини и единъ централенъ комитетъ. Такива се образуваха. Много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители отъ провинцията влѣзоха въ мѣстнитѣ комитети и знайтъ пълнотата или непълнотата на този законъ. Централниятъ комитетъ трѣбваше да издава редъ наредби и окръжни писма за тѣлжуването и приложението на този законъ.

И вие знаете, г. г. народни прѣдставители, какъвъ резултатъ даде изпълнението на този законъ: задоволство почти отъсѣкдѣ; недоволство отъ тѣзи, които смѣтаха, че държавата е длъжна да дава помощъ на всичкитѣ войнишки сѣмейства. Имаше даже нѣкои държавни чиновници, които така разбираха въпроса, така и тѣлжуваха закона — че държавна помощъ трѣбва да се дава на всички войнишки сѣмейства. Съдържанието, обаче, на закона е друго: само на нуждающитѣ се, на бѣднитѣ войнишки сѣмейства може да се дава помощъ.

Онова, което интересува и статистиката — ще кажа по него нѣколко думи — то е, че въ стара България сега сѣ основани 2.275 мѣстни комитети, въ Одрински окръгъ — 33, въ новоосвободенитѣ земи — 15, въ Цариградъ и Букурещъ по 1 — всичко 2.325 комитети, освѣтъ централния комитетъ. Прѣзъ м. октомврий сѣ били подпомагани 173.700 сѣмейства; прѣзъ ноемврий — 183.508; прѣзъ декемврий — 185.000; прѣзъ януарий и февруарий, списанитѣ за които още не сѣ пълни и раздаванията продължаватъ, сѣ отпуснати помощи: прѣзъ януарий — на 158.000 сѣмейства, прѣзъ февруарий — на 7 хиляди и нѣколко сѣмейства, защото още не сѣ били прѣставени списанитѣ и не е имало възможностъ да се направи статистика. Членовѣтъ на сѣмействата, които получаватъ държавна помощъ, сѣ били: прѣзъ м. октомврий — 630.000; прѣзъ ноемврий — 726.000; прѣзъ декемврий — 729.000; за другитѣ мѣсеци още не сѣ приведени въ извѣстностъ. Авансирани суми има: за м. октомврий — 3.930.000 л.; за ноемврий — 4.262.000 л.; за декемврий — 6.156.000 л.; за другитѣ мѣсеци още продължаватъ да се отпускатъ. Срѣдно за м. м. октомврий и ноемврий сѣ били отпуснати по около 4 милиона лева; за декемврий мѣсецъ и насамъ ще се отпускатъ срѣдно по 6 милиона мѣсечно, защото отъ м. декемврий насамъ стана едно увеличаване отъ 25 ст. на всѣки членъ на сѣмейство на 35 ст. Общо досега сѣ отпуснати 18 милиона и нѣколко хиляди лева.

При централния комитетъ, както е извѣстно, г. г. народни прѣдставители, е основанъ и другъ единъ фондъ за доброволни пожертвувания. Постѣпнали сѣ по него 100 и нѣколко милиона лева.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

И. Г. Поповъ: Т. е. 100 и нѣколко хиляди лева. Отъ милионеритѣ само единъ, народенъ прѣдставителъ, е отпусналъ 400 л.

Тѣзи сѣ, г. г. народни прѣдставители, нѣколкото кратки свѣдѣния, които намѣрихъ за добръ да дамъ.

Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи иска едно увеличение отъ 35 на 40 ст. на лице, на членъ отъ сѣмейството, на децъ. Това значи, да стане увеличаване на едно 4-членно сѣмейство, отъ 40 л., както се е плащало досега, на 45 л. — за сѣмейства, които не притежаватъ никакви сѣмейства и които нѣматъ никакви приходи. За онѣзи членове на сѣмейството, обаче, които сѣ по-малко отъ 4, намаляването е извѣстно. Прави се и друга една реформа: на 1-членно сѣмейство остава да се заплаща нѣщо повече, отколкото е нормата — вмѣсто 12 л., както става увеличението, на 1-членно сѣмейство се увеличава сега и ще се плащатъ 15 л.

Г. г. народни прѣдставители! За увеличение може да става дума само въ градоветѣ. И сѣмействата, които сѣ подпомагани досега, почти навсѣкдѣ сѣ доволни отъ помощта, която се отпуска. Въ градоветѣ, обаче, тази помощъ е съвършено недостатъчна и, ако министерството сега иска да направи едно увеличаване, това ще бѣде много повече въ полза на градоветѣ, отколкото на селата.

Азъ ще моля да се приеме по принципъ измѣнението на чл. 3 и въ същото врѣме да се гласува на второ четене. Обаче при второто четене ще ви моля васъ, г. г. народни прѣдставители, и г. министра на вътрѣшнитѣ работи да се съгласите съ нѣкои повече процесуални допълнения, поправки и измѣнения въ нѣкои членове на закона, защото при прилагането му се е намѣрило, че той не е тѣй ягъленъ, и по-правилно ще се приложи, ако се направятъ тѣзи допълнения.

Прѣседателствуващ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Поповъ! Вие излизате вън отъ материята. Законопроектътъ е само за изменение на чл. 3. Ако искате да се направятъ други изменения, то е въпросъ за въ комисията или за второто четене.

И. Г. Поповъ: Добръ.

Прѣседателствуващ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Държавната помощ за подпомагане на нуждаещитъ се войнишки сѣмейства трѣбва да се счита за една необходимата частъ отъ разходите за войната. Модерната война се оказва, че изисква не само грамадната частъ отъ населението за строя и за помощнитъ военни служби, но и че тя ще трѣбва да се продължава повече, отколкото ние сме могли да прѣдполагаме. При тия условия, държавната помощ на войнишкитъ сѣмейства придобива много голѣмо значение. Дисциплината не е достатъчна, за да може да се създаде въодушевление въ срѣдата на войската въ време на война. Пужно е, прѣди всичко, войницитъ да бѣдатъ спокойни, да не бѣдатъ принудени да мислятъ, че тѣхнитъ сѣмейства сѣ лишени отъ най-необходимитъ прѣдмети за прѣхрана.

Любопитно е, че голѣмитъ воюващи страни, ония, които сѣ имали възможностъ да мислятъ, какъ да си осигурятъ една окончателна побѣда, веднага слѣдъ обявяването на войната сѣ започнали да мислятъ, какъ да осигурятъ, прѣди всичко, войнишкитъ сѣмейства. Ние знаемъ, напр., че Германия, веднага слѣдъ обявяването на войната, отпусна нѣколко милиарда лева за подпомагане войнишкитъ сѣмейства. Нѣщо повече: ние знаемъ, че въ Германия общинитъ удвоиха държавната помощ. Ние знаемъ тъй сѣщо, че тѣ се отнесоха, при отпускане на помощитъ за войнишкитъ сѣмейства, много либерално; не обръщаха внимание, дали дадено сѣмейство има малко срѣдства за своето поддържане, но отпущаха и отпущаха помощи почти на всички сѣмейства. Общинитъ, както казахъ, особено по-обогатитъ, удвоиха тия помощи. Тамъ се намиратъ дори голѣми благотворителни дружества, които се грижатъ, сѣмействата на героитъ да бѣдатъ задоволени. Очевидно е, г. г. народни прѣдставители, че за окончателния побѣдоносенъ изходъ на една война, всѣка държава, въ която има нѣкаква прѣдвидливостъ, счита, че единъ отъ важнитъ елементи за постигане побѣдата е да се осигури поддръжката на войнишкитъ сѣмейства, и то така, че тѣ да бѣдатъ задоволени. Сжщата прѣдвидливостъ, сжщото загрижаване ние виждаме и въ държавитъ отъ другата групировка. Ние знаемъ, напр., че въ Франция не само се даватъ достатъчно срѣдства за поддържане войнишкитъ сѣмейства, но се грижатъ и да дадатъ възможностъ на членовѣтъ на тия сѣмейства да могатъ да придобиятъ нѣщо, като се занимаватъ съ своята професия въ нарочно създадени работилници.

Въ България — признавамъ го — въ тоя случай наврѣме се притекохме на помощ на войнишкитъ сѣмейства. Това се дължи — трѣбва да го признаемъ туку — на инициативата на нѣкои народни прѣдставители, които сѣ се явили прѣдъ г. министра на вътрѣшнитъ работи и сѣ му обяснили колко е отъ голѣмо значение да се взематъ оврѣме мѣрки, за да бѣдатъ задоволени войнишкитъ сѣмейства. Тази наврѣмена помощ се дължи тъй сѣщо и на готовността на г. министра на вътрѣшнитъ работи, който изведнѣжъ е възприелъ и е подкрѣпилъ тази инициатива. Но веднага слѣдъ това сѣмъ дълженъ да прибавя, че тази помощ, при сегашната скѣпотия, е недостатъчна. Недостатъчна е и слѣдъ онова увеличение, което сега ни прѣдлага. Струва ми се, че една държавна дневна помощ, увеличена на 40 ст., е сѣвсѣмъ недостатъчна. Ние ще трѣбва да я увеличимъ най-малко на 60 ст. дневно за всѣки членъ отъ сѣмейството.

Г. г. народни прѣдставители! Ще бѣде много погрѣшна нашата смѣтка, ако си мислимъ, че само нашата грижа за войницитъ въ строя и въ помощнитъ военни служби ще бѣде достатъчна, за да можемъ да постигнемъ окончателния побѣдоносенъ резултатъ, къмъ който се стремимъ. Ние не трѣбва да изпускаме изъ прѣдъ видъ, както казахъ, че единъ отъ най-важнитъ, най-сжществени елементи за една побѣда е задоволяването на войнишкитъ сѣмейства, защото това ще накара войницитъ на фронта да бѣдатъ

спокойни, да не се отклонява тѣхното внимание за лишениията, които евентуално може да иматъ тѣхнитъ сѣмейства. Правителството напослѣдтъ дава отпуски на войницитъ, за което ние трѣбва да го похвалимъ. Но при тия отпуски войницитъ сѣ могли въроятъ да констатира, че при голѣмата скѣпотия държавната помощ е сѣвсѣмъ недостатъчна. Затова азъ апелирамъ къмъ всички васъ да се не сжжипите и да се съгласите; щото държавната помощ да бѣде увеличена, колкото е възможно повече. Нека знаемъ всички, че такова увеличение ще допринесе твърдъ много за оня резултатъ, къмъ който ние се стремимъ и отъ който зависи обединението на българското племе и, нѣщо повече даже, сжществуването на българската държава.

Ето защо азъ ви моля, въ тоя случай всички ние еднородно да се съгласимъ да увеличимъ дневната държавна помощ на 60 ст. и съответствуващо да увеличимъ и минималната и максималната мѣсечна помощ, която трѣбва да се дава на войнишкото сѣмейство. Азъ прѣдполагамъ, че по тоя въпросъ не може да има никакви различия между насъ и че всички ние, които се въодушевяваме само отъ едно стремление: България да излѣзе отъ тая война пълна побѣдителка — убѣденъ съмъ — ще се съгласимъ да се увеличи тая помощ и да се счита, че тя е една частъ отъ общитъ необходими военни разходи въ тая война.

Най-накрая, азъ още единъ пѣтъ апелирамъ къмъ васъ по тоя въпросъ да се покажемъ щедри и великодушни.

Прѣседателствуващ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Трѣбва да се признае, че грижа за подпомагане нуждаещитъ се войнишки сѣмейства прѣзъ врѣме на мобилизация и война въ миналото не сжществувахе. Вѣрно е, че още прѣзъ м. февруарий миналата година, отъ страна на днешното правителство изхождаха два проекта: единъ на г. министъръ-прѣседателя, тогавашенъ министъръ на вътрѣшнитъ работи, и другъ на военния министъръ генералъ Фичевъ. Имаше още нѣколко проекта: проектъ отъ групата на тѣснитъ социалисти и такъвъ отъ групата на широкитъ социалисти, единъ нашъ проектъ и единъ отъ почитаемия г. Ив. Г. Поповъ. Трѣбва да се признае, казвамъ, че днешното правителство още прѣди мобилизацията искаше видимо да се занимае всеотранно съ грижата за подпомагане нуждаещитъ се войнишки сѣмейства. Така или иначе, обаче, въ радовната сесия миналата година това не стана.

Когато на 12 септемврий т. г. прѣдседателътъ на Камарата, съ едно писмо, покани прѣдставители на всички партии да участвуватъ въ една комисия за изработване единъ проектъ за подпомагане войнишкитъ сѣмейства, ние дадохме своето съгласие да участвуваме въ тая комисия, защото смѣтахме, че за хатѣра на принципитъ, нѣма нужда да се оставятъ хиляди сѣмейства да гладуватъ. Ако и нашето гледище по въпроса за войнишкитъ подпомагания да бѣше коренно различно отъ това негово разрѣшение, което имаме днесъ, туй не ни позволяваше, разумѣва се, за хатѣра, както казахъ, на принципитъ, да се откажемъ отъ тая помощ и да откажемъ изобщо да дадемъ всѣкакво съдѣйствиe, било при изработване положение за даване войнишки помощи, било да участвуваме като членове на мѣстнитъ комитети или на централния комитетъ.

Вамъ ви е извѣстно много добръ, че нашето гледище по въпроса за подпомагане войнишкитъ сѣмейства бѣше именно, че съ тая грижа трѣбва да се заематъ самитъ общини. Ние, обаче, когато сме казвали, че общинитъ трѣбва да поематъ всѣбѣло издрѣжката, както на войнишкитъ, така и на невойнишкитъ сѣмейства прѣзъ врѣме на мобилизация и война, сме смѣтали и смѣтаме, че общинитъ могатъ да бѣдатъ едни дѣйствително творчески институти, едни институти съ всичкитъ си срѣдства, съ всичкитъ си приходи, за да могатъ, покрай другитъ свои задачи, да задоволяватъ и тая насжжна нужда прѣзъ врѣме на мобилизация и война. Но когато днесъ общинитъ сѣ едни регистратури на държавата, така да се каже, когато днесъ общинитъ сѣ лишени отъ най-жизненитъ свои сокове, отъ ония приходи, които най-лесно постѣпватъ въ общинскитъ каси, когато общинитъ отъ нѣколко мѣсеца насамъ прѣзъ тая война не могатъ да изплащатъ скромната заплата на единъ кметъ, скромната заплата на единъ секретаръ-бирникъ или пъкъ полски пазачъ, разумѣва се, при туй положение, да се възлага грижата за подпомагане войнишкитъ и не-

войнишкият съюзици на плъщитъ на тѣй западнилитъ наши общини, е несъстоятелно и смѣшно.

Както и да е, ние не отказваме да вземаме участие въ мѣстния и централния комитети. Прѣдложеното измѣнение отъ г. министра на вътрѣшнитъ работи е вече трето по редъ. Най-напредъ помощта бѣше 25 ст. дневно на глава, сетнѣ се увеличи и прѣзъ м. октомврий, ноемврий, декемврий до 1 мартъ се плаща по 35 ст. дневно на глава. Днесъ, както казва г. министрътъ на вътрѣшнитъ работи въ своитъ мотиви къмъ законопроекта, прѣдъ видъ поскупѣването на живота, налага се едно увеличѣние отъ 35 на 40 ст. на глава и минимумътъ — отъ 10.50 л. на 15 л., а максимумътъ отъ 40 на 45 л. Чухъ отдѣве, а и прѣди нѣколко дена тукъ се подхвърли, че помощта трѣбва да се увеличи само въ града, но не въ селото. Така заявя даже сега и г. Поповъ. А трѣбвало да се увеличи въ града, защото нуждата отъ увеличѣние се чувствувала най-вече въ града. Това твърдението въ основата си е погрѣшно, то е невѣрно. Кѣдѣ има поскупѣване днесъ? Ние приемаме, че поскупѣване има навсѣкдѣ, но приемаме още, че най-силно се чувствуватъ то въ село затуй, защото туй, което е изкаралъ селянинътъ прѣзъ м. августъ м. г., то е нормирано и стои на сѣщата цѣна, на която бѣше и прѣзъ м. августъ, когато го свари комитетътъ за обществената прѣвидливостъ. Напр., цѣната на 100 кгр. храна, опредѣлена на 4 августъ до максимумъ 26 л., си остава и досега такава. Едно увеличѣние прѣтрѣпъ само цѣната на царевичката отъ 16 на 20 л. Но онѣзи продукти, които излизатъ отъ града и влизатъ въ селото, като солъ, газъ, манифактура и пр., тѣрпятъ едно увеличѣние въ четворенъ или песторенъ размѣръ. Азъ мисля, че не трѣбва да създаваме отъ тукъ елементитъ на едно негодуване срѣдъ населението. Напротивъ, ние трѣбва да се мѣчимъ въ тѣзи часове, когато е нужно еднодушието на цѣния народъ и на всички негови водители и управници, да не създаваме елементи на незадоволство въ нашата маса, още повече сега, когато се връщатъ войницитъ и вѣждатъ, че се иска по единъ или другъ начинъ да се облагодѣтелствуватъ едни за смѣтка на други. А и безъ туй, г. г. народни прѣдставители, дѣйствующиятъ днесъ правилникъ раздѣля нуждающитъ се войнишки семейства на три категории. Напр., въ чл. 3 буква а отъ правилника се казва слѣдното: (Чете) „На войнишки семейства, които сж останали безъ никакъвъ приходъ и срѣдства се дава по 35 ст. на членъ на семейството“, или по 40 ст., споредъ новото измѣнение, което сега ще влѣзѣ въ сила. Въ буква б се казва: (Чете) „На войнишки семейства, които иматъ нѣкой доходъ или срѣдства (налични пари или храни, плащанъ сега наемъ за тѣхна недвижима собственост, рента, заплата или частъ отъ нея, пенсия сега), но сж недостатъчни за издрѣжката имъ, допълнитъ се срѣдствата или приходътъ имъ до 35 ст. на день за всѣки членъ на семейството“, или по 40 ст., както ще се приеме сега. Това сж втората категория нуждающи се, които иматъ срѣдства, но които сж недостатъчни за тѣхната пълна издрѣжка; на тѣхъ се доплаща до опредѣления минимумъ или максимумъ. И третата категория нуждающи сж тѣзи, които иматъ храна за до новата реколта, да кажемъ, на тѣхъ се дава половина помощъ, като се прѣдполага, че ще иматъ нужда не само отъ храна, ами и отъ други прѣдмети отъ първа необходимостъ. Така че, и безъ това днесъ съществуващиятъ правилникъ прави тая разлика: на оная, който си има храна за прѣпитание, не може да се дава помощъ, на оная пъкъ, който има известни срѣдства било отъ докладъ, отъ наемъ, отъ заплата, било отъ другъ приходъ, сжщо нѣ може да се дава цѣла помощъ. Самиятъ правилникъ ги дѣли така.

Сега искамъ да направя нѣкои бѣлѣжки, които смѣтамъ, че трѣбва да се направятъ не само по чл. 3, но изобщо по правилника. Известно ви е, г. г. народни прѣдставители, че когато на 4 августъ 1914 г. въ Германия се свика Райхстагътъ на заседание, дадохъ едно тълкуване за подпомагане на нуждающитъ се въ смисълъ да се смѣта, че отъ дѣня на мобилизацията всички, които сж повикани подъ знамената, се смѣтатъ за мобилизирани и законътъ обхваща всички. Обаче 2400 сж комитетитъ въ България, 2400 практици има по този въпросъ. Нѣждѣ не записвали тѣзи, които били на дѣйствителна служба, които мобилизацията е заварила като войници на дѣйствителна служба; на такива редъ комитети не даватъ никаква помощъ; казватъ тѣ сж войници на дѣйствителна служба, тѣ сж хора, които отбиватъ военната си тежба и като така, не слѣдва да имъ се дава никаква помощъ. По този въпросъ

желателно е г. министрътъ да каже своето мнѣние, защото, доколкото зная, практиката на централния комитетъ е да ги считатъ като мобилизирани отъ 10 септемврий. Нека вървимъ по пътя на нашитъ съюзици.

Послѣ, вториятъ въпросъ е въпросътъ за 40 наборъ. Както ви е известно, подиръ 4—5 дена ще бѣдатъ повикани младежитъ отъ 40 наборъ. Следва ли семействата на тѣзи младежи, които сж нуждающи, да влѣзатъ въ категориата на нуждающитъ се войнишки семейства и да ги обхваща законътъ за подпомаганята или не слѣдва? И третата бѣлѣжка, която искамъ да направя, е по въпроса за оная войници, които сж въ чужбина и които по една или друга причина не сж могли да си дойдатъ, за да изплатятъ своя отечественъ дългъ. Азъ не говоря за тѣзи, които сж въ Америка, въ Австрия, или другадѣ, за да тѣзи, които сж въ Русия. Известно ви е, че има много такива хора изъ Търновско, а има вече подали официални молби и отъ Еленско; нуждающи се семейства на тѣзи войници протѣгатъ рѣка за помощъ отъ държавата. Съгласно дѣйствующия правилникъ, обаче, тѣ не могатъ да се ползуватъ съ такива помощи затуй, защото тѣхнитъ мъже, братя и пр., сж въ Русия. Тѣ не могатъ да имъ пратятъ отъ тамъ нито пари, нито пъкъ тѣ самитъ могатъ да си дойдатъ. А общо може да се приеме, че не по тѣхна вина не могатъ да дойдатъ. Разбира се, може да има случаи да искатъ нѣкои да дезертиратъ, но болшинството отъ тѣхъ сж останали тамъ не по тѣхна вина. Желателно е да се обмисли този въпросъ тукъ, да видимъ какъ да се намѣри единъ модусъ, за да нѣма туй недоволство, което масово съществува въ Търновско, въ Еленско, Дръновско и Русенско. Трѣбва въ бѣдаче подпомагането на войнишки семейства да бѣде подложено на единъ по-строгъ контролъ. Самото подпомагане — това е единъ ножъ съ двѣ остриѣ. Не би трѣбвало съ подпомагането да разхалтваме изобщо тѣзи, които подпомагаме, да ги накараме да протѣгатъ рѣка къмъ държавата. Оная, който е способенъ днесъ да работи, който може да отиде на работа било въ земледѣние, било въ традицарство, било въ овчарство, било въ разни занаяти и пр., трѣбва да работи. Тѣзи хора, които иматъ тая възможностъ и могатъ да работятъ, не трѣбва да се вписватъ въ бѣдаче въ списъцитъ на нуждающитъ се отъ помощъ и трѣбва да се вмѣни въ обязаностъ на комиснитъ да бѣдятъ, щото онѣзи, които отказватъ да работятъ, да бѣдатъ изключвани отъ списъцитъ. Най-лошото е да се приучватъ членоветъ на една държава да бѣдатъ въ зависимость отъ нея, и да протѣгатъ рѣка къмъ нея за помощъ. Туй трѣбва да се изкорени. За честта на българския народъ азъ не допускамъ, че порочността може да отиде дотамъ, щото хора, които могатъ да получаватъ 40 ст. дневно да зарѣжатъ тригъ лева, които ще получатъ като надница, ако отидатъ да копаятъ мисира, да жънатъ или да извършатъ друга нѣкоя полска работа или занаятчийска работа. Но въ всѣки случай, трѣбва да се вмѣни въ дългъ, да се установи контролъ отъ страна на мѣстнитъ комитети, щото да не се поощрява лѣносьта и порочността, ами да се прѣпорѣча на тѣзи, които иматъ възможностъ да работятъ, да работятъ и да не протѣгатъ къмъ държавата рѣка за помощъ.

Азъ ще искамъ пакъ мнѣнието на г. министра по единъ другъ въпросъ. Въ чл. 3 буква в, който се прѣтрѣпъ сега измѣнение се казва така: (Чете) „Помощта, обаче, и въ двата случая, не може да надминава 40 л. за войнишко семейство, но не може да бѣде и по-малко отъ 10.50 л. мѣсечно“. Споредъ измѣнението, което г. министрътъ сега прѣдлага, помощта не може да надхвърли 45 л., но не може и да бѣде по-малка отъ 15 л. мѣсечно. Е добре, колко трѣбва да се даде, да се доплати на едно войнишко семейство, състоящо се отъ единъ членъ, който има 13 л. приходъ? Трѣбва ли да му се доплатятъ само 2 л. до 15 л. или трѣбва да му се дадатъ 15 л.? Защото разни комитети даватъ разни тълкувания на този членъ. Помощта не може да надминава опредѣленитъ рамки, между които може да се движи. Но имамъ съмъ оплаквания отъ дѣйствиата на тѣзи, които прилагатъ закона. Тѣ казватъ: „Добрѣ, въ закона се опредѣля минимумътъ на помощта — 10.50 л., а сега ще стане 15 л. — лишето има 13 л. приходъ и му казватъ — На ти 2 л. още и свършено, сплитъ ти“. Желателно е г. министрътъ да каже своята дума, за да може онова, което той ще каже, да послужи за ръководство на ония комитети, които сж въ България, за да не се създаватъ разни практики.

Нашата група ще гласува за прѣдложеното измѣнение отъ г. министра на вътрѣшнитъ работи. Но ние чакаме, при декларацията на г. министра на вътрѣшнитъ работи, че

той ще внесе тия измѣнения, и законопроекта за новитѣ данѣци или тегоби, които г. министърът на финансите при единъ случай обобща, че ще въведе единъ видъ, за да се покриятъ тия разходи, които се създаватъ по този случай. Назначената отъ прѣдседателя на Народното събрание комисия на 12 септемврий 1915 г. изработи единъ проектъ, който биде приетъ само въ своята половина частъ а другата частъ — главата за източниците за отпусканитѣ държавни и общински помощи остана. Оправдателно бѣше неприемането на цѣлия проектъ, защото по силата на чл. 47 отъ конституцията, Министерскиятъ съветъ нѣма право да налага тегоби на българското гражданство. Но днесъ вече, когато ние засѣдаваме 4—5 мѣсеца, г. министърът на финансите може да попита Камарата, какъ ти мисли върху тоя въпросъ. Този проектъ, който прѣдвизкидваше за едно войнишко сѣмейство 50 ст. дневно на съпругата и по 40 ст. на всѣки отдѣленъ членъ, бѣше прѣдвидилъ и източници за покриването на тия разходи. Азъ ще ви прочета само единъ членъ отъ този проектъ: (Чете) „Чл. 22. Запокриване на разходите по помощи на нуждающитѣ се войнишки сѣмейства държавата ще има право да събира и слѣдующитѣ извънредни приходи: а) 10% отъ чистата печалба на всички банки — държавни и частни, и отъ всички акционерни дружества и застрахователнитѣ по баланса за прѣзъ последната година; б) 10% отъ прихода на всички манастирски имоти; в) 10% отъ всички доставки на държавата, окръга или общината, прѣзъ врѣме на войната, събирани отъ прѣдприемачитѣ; г) 10% отъ печалбитѣ на всички фабрични заведения, мелници и пр., които работятъ прѣзъ врѣме на войната; д) специални благотворителни марки по 10 ст. за прости писма, по 5 ст. за отворенитѣ карти и по 20 ст. за всички смѣтки и други квитанции — частни и обществени — на сума повече отъ 5 л., по 20 ст., така сѣщо, за всѣки заявления, подлежащи на гербовъ сборъ; е) по 2% отъ сумитѣ на изплащаната въ брой реквизиция, и ж) отъ извънредни пособия на държавното съкровище, както и отъ останалитѣ по държавния бюджетъ свободни и неупотрѣбени заллати“. Ако бѣше оправдателно невнасянето на тия тегоби, прѣдвидени тукъ, по-рано, когато се гласуваха първитѣ измѣнения на приетия отъ Министерския съветъ правилникъ, на 1 октомврий, азъ днесъ не намирамъ оправдание за тѣхното невнасяне въ Камарата. Г. министърът на финансите, обѣща да стори това по-рано. Ние вече 6—7 мѣсеца воюваме, и ако той, дѣйствително сериозно мисли да въведе тая данѣчна реформа сега, азъ не виждамъ, кога той ще намѣри друго врѣме. Ъто, оставайки още десетина дена, ние ще се прѣснемъ, всѣки ще си отиде на своето мѣсто. Камарата ще се свика прѣзъ мѣсецъ май да гласува бюджета и нѣма да остане врѣме да се занимае съ този въпросъ. Доколкото азъ знамъ, смѣта се, че тия извънредни приходи, наложени по силата на този проектъ, ще могатъ да покриватъ ония разходи, които прѣдизвиква подпомагането на войнишкитѣ сѣмейства.

Като заявявамъ, втори пѣтъ, че нашата група ще гласува проекта, азъ смѣтамъ, че по този въпросъ поне нѣма защо да се прави политика, нѣма защо да се партизанствува. И смѣтамъ, че ние ще изпълнимъ единъ дълъгъ на виста, така да се изразя, нравственостъ, като и по този въпросъ примиримъ всички противоречия, които могатъ да съществуватъ, като увеличимъ помощта отъ 35 на 40 ст. и направимъ, щото народътъ тукъ въ вътрѣшността на държавата да бѣде миренъ. Щомъ ние гарантираме спокойствието тукъ, то естествено е, че и ония, които ще отидатъ да изпълнятъ своя отечественъ дълъгъ и ще чертаятъ границитѣ на велика България, щомъ сѣ сигурни, че се върши нѣщо за тѣхнитѣ сѣмейства сѣ по-големо достойнство ще изпълнятъ възложената имъ задача.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Спокойствието на страната и духътъ на войската сѣ свързани съ този скромненъ законопроектъ на г. министъръ Попова, внесенъ сега на разглеждане въ Народното събрание. Трѣбва да констатираме, че въ Парламента не се забѣлѣзва нито дори любопитство спрямо единъ такъвъ извънредно сериозенъ въпросъ. Струва ми се, това се дължи на факта, че всички сѣ допускатъ, какво, подпомагането на войнишкитѣ сѣмейства въ страпата става тъй съвършено, че ни-

какви спорове не съществуватъ въ свързка съ това помагане. Въ сѣщностъ, не е така. Интересътъ къмъ този въпросъ би трѣбвало да бѣде много по-голямъ, защото ние тукъ, въ Парламента можемъ сега да се занимаваме съ малко въпроси, свързани съ войната; другитѣ сѣ възложени на генералния щабъ. На насъ прѣдстои да запазимъ спокойствието въ страната. А запазването на това спокойствие значи разрешеніе на въпроса за пенситѣ, разрешеніе на въпроса за прѣхраната, разрешеніе на въпроса за сигурността на войнишкитѣ сѣмейства. Самиятъ фактъ, че сѣ заврѣщането на войнишкитѣ въ отпуска, всѣки денъ има стотини и стотини заявления до комитета за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства, въ които се излагатъ нередовности, — азъ съмъ длъженъ да го заявя това — нередовности отъ страна на комитетитѣ въ провинцията и на комитета въ столицата — иде да ни покаже, че въпросътъ заслужава вниманието на народното прѣдставителство. Вѣрно е, че това спокойствие въ Парламента има и добрата си страна, защото то показва, че въпросътъ, макаръ и разрешенъ набърже въ днитѣ на мобилизацията, не крие въ начина на разрешеніето си такива скрити недостатѣци, каквито има, напр., сѣщиятъ законъ за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства въ Италия. Ако човѣкъ направи едно сравнение на сегашното наше засѣданіе съ засѣданіето завчера на Камарата въ Римъ, ще бѣде доволенъ, дѣйствително, отъ това спокойствие, по въпроса за подпомагане на войнишкитѣ въ нашата страна.

Саландра бѣ застрашенъ да бѣде бламиранъ вслѣдствие една интерпелация за увеличение подпомаганія на войнишкитѣ сѣмейства. Това бѣ въпросъ на редица засѣдания; питовете къмъ подпомагането на войнишкитѣ сѣмейства въ Италия е много по-голямъ, вслѣдствие на двѣ причини. Едната италианскитѣ темпераментъ, особено на южнитѣ провинции, и непопулярността на войната тамъ, и втората, че тѣхниятъ законъ — длъженъ съмъ да призная — е много по-хилавъ отъ нашия. Тѣмо противното забѣлѣзваме у нашата съюзница, Германия, за която изобщо, когато се касае до социално законодателство, има да кажа само добри думи. Макаръ че тамъ още въ 1870—1880 г. е гласувалъ законътъ за войнишкитѣ подпомаганія, при все това станаха дълги разисквания въ Парламента, заеха се десетки засѣдания, и то по въпроси второстепенни на гледъ, въ свързка съ войнишкитѣ подпомаганія. Защото, дѣйствително, тоя въпросъ засѣга непосредствено съществуването, спокойствието и интереса на войнишкитѣ сѣмейства, респективно на войника на фронта. У насъ, създаденъ законътъ твърдѣ набързо, има макаръ и неголемъ недостатѣци, които сега излизатъ наяве. Напр., ние не разрешихме въпроса, въ кой сѣдъ, граждански или воененъ, трѣбва да се разглеждатъ дѣлата въ свързка съ войнишкитѣ подпомаганія — за злоупотрѣбления, за нередовности, за закъсѣвания и т. н. Понеже се явиха такива злоупотрѣбления на нѣколко мѣста отъ страна на секретаръ-бирници и кметове, има подадени заявления въ сѣда, тукъ въ София и другадѣ, явилъ се е единъ голѣмъ споръ, неразрѣшенъ въ този моментъ, на кой сѣдъ сѣ подсѣдватъ тия дѣла. Гражданскитѣ сѣдилища се обявиха за некомпетентни, защото смѣтатъ, по подобие дѣлата по реквизицията, че е необходимо да има строга и бърза процедура, и въ своитѣ заключения тѣ намиратъ, че тия дѣла сѣ отъ компетенцията на военнитѣ сѣдилища. Военнитѣ сѣдилища казватъ, като се придържатъ стриктно въ закона, че трѣбва въ самия законъ да е посочена компетенцията, на военния сѣдъ. Въпросътъ е отнесенъ въ Касацията. Но азъ мисля, че е дълъгъ на Парламента да попълни закона и да посочи компетенцията на тия или ония сѣдилища. Азъ смѣтамъ, че трѣбва да приемемъ, какво за такива злоупотрѣбления, нарушения и пр. сѣ компетентни врѣменнитѣ изключителни сѣдилища, а не гражданскитѣ сѣдилища. Ако за злоупотрѣбления на секретаръ-бирника прѣзъ войната му дадете право да апелира и касира дѣлото въ продължение на 2—3 години, или дадете такова право на кмета, който е извършилъ известни нередовности, то ще има много и много такива злоупотрѣбления и нередовности. Г-да, имайте прѣдъ видъ, че раздаваме 5—6 милиона лева на мѣсецъ български пари. Тия злоупотрѣбления 2% да бѣдатъ, това сѣ стотина хиляди лева. Азъ казвамъ, щомъ секретаръ-бирницитѣ, щомъ другитѣ лица въ мѣстнитѣ комитетѣ знаятъ, че нѣма бърза процедура, че слѣдъ това може да има амнистия, че има смѣняване на кабинети и пр., тѣ почватъ да допускатъ, че злоупотрѣбленията ще бѣдатъ укрити. Необходимо е затова тия дѣла да бѣдатъ

разглеждани от военните сдилища. Така наклонността към злоупотребления ще се уби още въ началото. Военните сдебни власти най-бърже ще дадат заслуженото на виновния, ще го задържат, и след това въ срок на няколко седмици ще имаме вече присъда. Това ще служи за примър на останалите секретар-бирници, кметове и пр. въ 2600 общини и само по този начин ще можем да бъдем гарантирани, че въ туй хубаво дѣло нѣма да се промѣне язвата на прѣстѣпността и недобросъвестността. Това трѣбва да бѣде изрично казано въ сегашния законъ.

Въ свръзка съ това азъ обръщамъ внимание на почитаемия министъръ на вътрѣшнитѣ работи, че би било много цѣлесъобразно, ако законопроектътъ, който му прѣдставихме отъ страна на централния комитетъ, съ необходимитѣ измѣнения, би билъ внесълъ въ Парламента, защото тамъ се посочватъ всички необходими измѣнения. Днесъ за пръвъ пътъ и, може би, за послѣднѣтъ пътъ въ продължение на войната, се занимаваме въ Парламента съ този въпросъ; необходимо е да бѣдатъ отстранени още сега сѣществуващитѣ недостатѣци, и затуй ходатайствувамъ да се съгласи г. министърътъ, щото на второ четене — прѣдварително въ комисията — тия недостатѣци да се махнатъ, като се направятъ поправкитѣ, за които всички сме съгласни, било за компетенцията на сдилищата, било по другитѣ въпроси, уредени въ проекта на централния комитетъ. Ние подпомагаме на мобилизиранитѣ. Ще подпомагаме ли на заваренитѣ солдати въ казармата? Ще подпомагаме ли на новобранцитѣ? Ще подпомагаме ли на войницитѣ отъ 40 и 41 набори? Ето, напр., въпроси, които не сѣ разрешени въ правилника. На войницитѣ отъ 38 и 39 набори ще сме помагали, при всичко че Сметната палата може да бѣде на друго мнѣние, а, може би, и тукъ има, хора, които да бѣдатъ на друго мнѣние. Някои мѣстни комитети — напр., въ Котелъ — до денъ днешенъ не сѣ помагали на сѣмействата, които иматъ войници отъ 38 и 39 набори. Тѣ питатъ: ще трѣбва ли да помагаме на тия сѣмейства? Разбира се, ще трѣбва. Ние помагаме, г-да, на войнишкитѣ сѣмейства независимо отъ това дали е офицеръ или редникъ лицето, което тѣ сѣ напратили въ войската, и независимо отъ това, дали е мобилизиранъ до или слѣдъ мобилизацията, защото се подпомага за запазване спокойствието на страната, за запазване жизненитѣ сили на нацията.

Има и други въпроси, които трѣбва окончателно да бѣдатъ разрешени въ закона. Напр. въпросътъ, кои отъ членоветѣ на сѣмейството да се подпомагатъ? Централниятъ комитетъ въ извѣстенъ моментъ бѣше допусналъ подпомагане и на незаконнороденитѣ дѣца заради туй, защото идатъ съобщения отъ страна на мѣстнитѣ комитети, въ които казватъ, че тѣзи дѣца ще умратъ на улицата и се застъпваха за тѣхъ кметствата и военнитѣ власти. Но този въпросъ не е разрешенъ и, слѣдователно, материалната отговорностъ ще понесатъ една група отъ депутати или счетоводителитѣ, когато ще става послѣдното отчитане.

Освѣнъ това има и още други въпроси, които също трѣбва да бѣдатъ разрешени въ законопроекта за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства. Трѣбва да се посочи въ кои случаи войнишкитѣ сѣмейства се лишаватъ отъ подпомагане. Било въ случай на смъртъ, било въ случай на нараняване, било въ случай на нередовности и прѣстѣпления отъ страна на войника. До кога ще се дава помощта на тия войнишки сѣмейства, отъ кой моментъ ще се отнема, отъ кога ще се отнема, по поводъ на кое ще се отнема? Главната квартира ни отпраща подобни запитвания. Ние отговорихме, че има единъ законопроектъ който ще се внесе въ Камарата и тамъ ще се разрешатъ тия въпроси. Надѣвамъ се, че г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, при второто четене, ще се съгласи да бѣдатъ разрешени тия въпроси. На сѣмействата на войници, невърнали се отъ странство, а такива има твърдѣ много прадинари, ще трѣбва ли да се подпомага? Ще трѣбва ли да се подпомага на напущналитѣ своята часть войници? Ще трѣбва ли да се подпомага на сѣмействата на безслѣдно изчезналитѣ и убититѣ и до кой моментъ; тогава се явява въпросъ за свръзката на института за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства съ института за пенсийтѣ.

Вънъ отъ всичко това, въ правилника, изработенъ отъ страна на една комисия отъ Парламента, има много клаузи, които не сѣ приложени досега. Държавата подпомага войнишкитѣ сѣмейства — това е една страна на въпро-

са. Другата страна на въпроса е: общината търси работа и помага на сѣмействата.

Азъ трѣбва да заявя, че ако имаме за централна мисль да запазимъ жизненитѣ сили на нацията, както и да запазимъ спокойствието на фронта, да запазимъ и спокойствието и въ страната, необходимо е, да се подпомагатъ и други сѣмейства — невойнишкитѣ сѣмейства, сѣмействата на безработнитѣ, за да не ги оставимъ немилосердно на улицата. Този въпросъ, за щастие, е разрешенъ въ правилника, иначе ние не бихме могли да се разберемъ съ г. прѣдседателя на Народното събрание. Но азъ вървамъ, че и той ще се съгласи — макаръ че въ този моментъ изказва своето незадоволство — че все трѣбва да се подпомогне съ нѣщо и на тия сѣмейства. Въ чл. 11 отъ правилника, изрично се казва, че държавата не може да подпомага тѣзи сѣмейства, защото ще бѣде ангажирана съ подпомагането на 150—180 хиляди войнишки сѣмейства, или на 800 хиляди човѣшки сѣмейства, подпомагане вълизащо на 7½ милиона лева на мѣсець. Държавата мѣчно би се нагърбила, макаръ че това би трѣбвало да стане, съ подпомагането и на невойнишкитѣ сѣмейства. Общината е, която трѣбва да стори това. Е добръ, общинитѣ въ нѣкои градове подпомагатъ, но това сѣ само нѣколко градове, дѣто общинитѣ сѣ загрижили за прилагането на чл. 11 отъ закона. Може би този членъ е неясенъ, може би трѣбва да бѣде допълненъ, защото нѣма-ше онова обяснение въ Парламента, което ще даде живата, а не мъртвата санкция, която има единъ законъ, приетъ отъ Министерския съветъ въз основа на чл. 47 отъ конституцията, именно, че общинитѣ се задължаватъ да организиратъ подпомагането на невойнишкитѣ сѣмейства. Това се налага, защото тѣзи невойнишки сѣмейства иматъ въпиюща нужда отъ подпомагане. Не може да се каже: защото ние ще подпомагаме невойнишкитѣ сѣмейства, когато въ войната нѣма войникъ отъ тѣхъ? И се допълня въпросътъ: защо тѣ не сѣ претендиратъ порано? Но тѣ сѣ претендиратъ въ сѣщностъ по-рано. Задава се и втори въпросъ: защо общинитѣ, които не сѣ подпомагали по-рано, сега да подпомагатъ? Азъ се спрамъ само на второто възражение, защото смѣтамъ, че първото не търпи критика, и казвамъ, че общинитѣ сѣ дължали да подпомагатъ невойнишкитѣ сѣмейства, макаръ тия послѣднитѣ да нѣматъ войникъ на бойното поле. Има дѣвъ условия, които сѣ се измѣнили: първото е, че животътъ е поскъпналъ твърдѣ много, и второто, че има една твърдѣ голѣма вътрѣшна неуредина, вслѣдствие естеството на самата война, има една обществена криза, обявена се законъ още прѣди войната, една масова безработица, и всичко това влияе за понижението на доходитѣ, за намаление жизненитѣ сръдства, необходими за поддържането на тѣзи сѣмейства. А какви сѣ тѣзи сѣмейства? Въ мирно врѣме ние сме длъжни да ви убѣждаваме, че това е една класа, заслужаваща вашето внимание. Въ военно врѣме ние можемъ да смѣтаме, че всички сме убѣдени, че това е една класа, заслужаваща най-голѣмо внимание, защото тѣкмо отъ тази класа вчера сте дирили, днесъ дърите и утрѣ пакъ ще подирите войници и работници. Голѣмитѣ воюващи страни сѣ се замислили отсега още за запазване жизненитѣ работни сили на своитѣ нации. Азъ казвамъ: и първитѣ, и сегашнитѣ побѣди на българския народъ се дължатъ, прѣди всичко, на неговата здравина, на неговото здраве на неговитѣ жизнени сили, на неговото запазване досега отъ израждане. Ние имаме, да кажемъ, 6, 7, 10 хиляди убити въ кампанията за извоюване свободата на Македония. Е добръ, но ние имаме едно увеличене смъртността на дѣцата съ 40—50%, което, ако продължава по такъвъ начинъ, ще ви доведе до цифра много по-голѣма, отколкото убититѣ на бойното поле. Вие имате увеличаване на туберкулозата, тя взема въ нормално врѣме 12 хиляди души на годината, а се воюва не всѣка година. Тѣй че, макаръ да съмъ антимиитаристъ, макаръ да осаждамъ войната, дълженъ съмъ да констатирамъ, че има бѣдствия по-голѣми отъ жертвитѣ на войната — това е засилването смъртността у населението, това е засилването на онова израждане, сръщу което организиранитѣ строй на народа, държавата, трѣбва да се бори. Нека подражаваме на Германия въ това отношение. И зарадъ туй, азъ казвамъ, г. министърътъ би трѣбвало да вземе всички необходими мѣрки да се задължатъ общинитѣ да се грижатъ за своето население, за бѣднитѣ си сѣмейства, макаръ и невойнишки. Досега такива общини сѣ се намѣрили 7—8 въ царството, между

които е и Софийската община. Но у други общини, особено тръбва да признаем у селските, това подпомагане е много малко, свършено рѣдко. Или ще тръбва да признаем тогава прѣдставителитѣ на селанитѣ, че въ селата нѣма достатъчно мизерия, за да не се подпомага на останалитѣ сѣмейства, или — съ което азъ съмъ напълно съгласенъ — има мизерия твърдѣ голѣма, макаръ не толкова голѣма, колкото е въ нѣкои квартали въ градоветѣ. Но тогава, селскитѣ кметства сѣ длъжни да подпомагатъ бѣднитѣ сѣмейства. Причината е друга: че изобщо въ селото човѣшкитѣ животъ се цѣни много по-малко, отколкото се цени въ града. Това е въпросъ на култура, селата въ културно отношение сѣ много по-малко напреднали. Но заради туй има централна властъ, и затуй ние сме за една централизация въ това отношение, и затуй ние прѣдпочитаме една германска централизация при автономностъ на общинитѣ, за да може да се налага отгорѣ една култура, да не се оставятъ стотина хиляди новониншки сѣмейства въ мизерия, при едно състояние въ страната, обявено въ обществена криза.

Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за увеличаване помощта е централенъ при сегашния законопроектъ. Ние почнахме съ 25 ст. Събдъ упорита борба, бихъ казалъ, на военнитѣ — това за честъ на г. министра на войната, защото нѣма да откажа, че г. министърътъ на войната и главнокомандующиятъ на армията, по свои съображения, повдигнаха рѣшително въпроса за увеличаване помощта на войнишкитѣ сѣмейства — и по настояване на пѣкои министри, между които и г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, по най-подробното изложение, дадено отъ страна на централния комитетъ, и вслѣдствие общото желание, изразено отъ мѣстнитѣ комитети, стана едно увеличаване. Ние искаме 50 ст. Министърътъ на финанситѣ, обаче, бѣ доста скѣпъ. Министърътъ на финанситѣ тръбва да признае, че не се касае въпросътъ до мизерностъ, а до единъ дългъ на България и къмъ България. Не се касае до сѣмейства на Ивана или Драгана отъ с. Желюша, ами се касае до дългъ къмъ нацията и къмъ утрѣшния день. Азъ намирамъ, че туй подпомагане отъ 25 ст., увеличено на 35 ст., е свършено малко. Нѣма да отида да изчислявамъ поскъпването на живота по подобие на тия изчисления, станали въ руската камара, дѣто турятъ цифрата 56%, когато поскъпването е съ 200, 300, 400 и 500%. Безъ да си служа съ цифри, ще кажа, че поскъпването на събѣстнитѣ продукти и облѣклото не е 56% и 100%, а отъ 200—1000%, поскъпването на обущата е съ 500%, защото, ако по-рано едно закръпяване на обущата бѣше за 2 л., сега тръбватъ 14 л., което прави 700%; ако по-напредъ вземахте нови обуща за 14—15 л., сега — 40—50—60 л. Ами за храна? Всичко това говори, че въ сѣщностъ тръбва да се съгласимъ съ слѣдния еквивалентъ: че 40 л. помощъ, давана днесъ, е най-много 20 л., ако не и по-малко. Нека не се лъжемъ, нека го кажемъ открито, че помощта, която даваме на войнишкитѣ сѣмейства, е 40 л., респективно 20 л. номинални, а, може би, 10 л. Това е ясно до очевидностъ и ако ние смѣтаме, че съ 10—20 л. може да живѣе едно четиричленно сѣмейство, тогава смѣтката е права. А имайте прѣдъ видъ, че ние не подпомагаме всичкитѣ сѣмейства съ по 40 л., защото съгласно закона за подпомагане войнишкитѣ сѣмейства, подпомаганията сѣ два вида: — едни 100%, а други 50%. Имайте прѣдъ видъ, че ако 140—160 хиляди сѣмейства подпомагаме и цифрата достига 7 милиона лева, то е, защото най-малко наполовина, даже до 35% и повече, до 40% отъ сѣмействата, се подпомагатъ по пунктъ 6 на чл. 3, дѣто е казано: „Ако мѣстнитѣ комитети констатирайтъ, че сѣмейството има нѣкои събѣстни продукти“, слѣдователно има материялни срѣдства за покриване на една частъ отъ своитѣ нужди „подпомага му се наполовина“. Така е, напр., случаятъ съ подпомагането циганитѣ въ България, така е въ сѣщностъ врѣме случаятъ и съ подпомагането на много селски сѣмейства въ България — на една голѣма частъ отъ тѣхъ се дава половинна помощъ. Тѣй че, помощта по този начинъ се намалява още повече. Това е вече помощъ 20 л. фактически за едно 4-членно сѣмейство; ако сѣмейството е 2-членно, тогава е 10 л. — на книга е 20 л., а пъкъ ако сѣмейството е 1-членно, помощта се намалява още наполовина. Това е смѣшно. И затуй, г. г. народни прѣдставители, ние тръбва да се възрѣмъ въ тая дѣйствителностъ, защото всрѣдъ населението има едно чувствително роптане, роптане не защото не му се подпомага, но, главно, бихъ казалъ изключително, заради туй, защото растящето по-

скѣпване на живота прави всичкитѣ тѣзи увеличавания на помощитѣ, давани и аплодирани тукъ и въ пресата, не-ефикасни, несъществуващи. Заради туй длъжностъ е на г. министра на вътрѣшнитѣ работи и на Парламента да координира тѣхъ грижа за войнишкитѣ подпомагания съ трижата за поевтиняването на живота. Ако следъ 6 мѣсеца, г. г. народни прѣдставители, вие имате едно увеличаване на скѣпотията съ 50% още, въ такъвъ случай сегашната помощъ се намали наполовина, ще се намали на 50%. И тогава азъ казвамъ, че можемъ да достигнемъ по-лоши резултати отъ онѣзи, които биха се достигнали, ако съвсѣмъ не давахте помощи. Защо? Ние научихме българското население да чувствува като свое право да получава държавна помощъ въ врѣме на мобилизация и война. Хората дохождатъ при насъ, тукъ въ София, къ-дѣто прѣдседателитѣ на комитетитѣ по участъци сѣ прѣдседатели на апелацията и касацията, и се каратъ; кара се това население съ цѣлата яростъ, която има въ неговитѣ гърди, вслѣдствие поскъпването на живота. То смѣта сѣдѣщата или прѣдседателя на комитета като непосредственъ виновникъ за това, макаръ че тѣ му обясняватъ всѣка минута причинитѣ. Когато въ първо врѣме дохождаше това население, подлагаше ръка, както го бѣха научили общинитѣ, съ своитѣ напирокъ и по воля давани подпомагания на тогава или оногова, сега, обаче, то чувствува държавната помощъ като свое право. Ние всички го възпитахме така, и това е гордостъ за България, това е една кратка напредъ въ социалното прѣуспѣване на страната. Туй население, като знае, че има право на помощъ отъ 40 л., иска я телеграфически, искатъ я и чрѣзъ окръжни управители, искатъ я чрѣзъ началници на дивизии, искатъ я отъ Главната квартира съ изрази, които азъ никога не бихъ цитиралъ тукъ, много правдиво, на много рѣзки. Това е все една и съща мисль: „Вие сте длъжни, въз основа на закона, да подпомогнете туй население“. И ако имамъ пълно спокойствие, въ разлика отъ италианската камара при разискването на този въпросъ тукъ, защото, безъ съмнѣние, войнишкитѣ подпомагания у насъ сѣ сложени на доста солидни начала, ние все пакъ тръбва да прѣдвидимъ грозящата опасностъ, вслѣдствие на разозданата спекулация въ страната и растящето поскъпване, които могатъ да доведатъ до единъ конфликтъ между държавата, респективно комитетитѣ, които раздаватъ помощитѣ, и населението. Туй население, научено на тази помощъ, ще претендира за сѣщата помощъ номинално взета. А ако тѣзи продукти, съ които населението се храни и облича, поскъпнатъ двойно, въ такъвъ случай азъ съмъ сигуренъ, че то не може да бѣде доволно.

Ето защо, апелирайки за увеличението на помощитѣ, г. г. народни прѣдставители, като изоставимъ мисльта да смѣтаме, че 60, 70, 80 л. е голѣма цифра, защото, както казахъ, тръбва да се взематъ въ тѣхнитѣ фактически еквиваленти — по туй, което можете да купитѣ съ тѣхъ — слѣдователно, тръбва да се смѣтатъ наполовина и като се вземе прѣдъ видъ сѣщността на тѣзи държавни помощи, ние тръбва да направимъ двѣ нѣща. Да увеличимъ чувствително тази помощъ, като минимумътъ бѣде 60 л., т. е. помощта на едно сѣмейство, състояще се отъ жена и 3 дѣца и нагорѣ, да бѣде 60 л., което е равно на 30 л. при туй поскъпване на живота. Азъ зная, че се явява едно, бихъ казалъ, не възмущение, а очудване: „Какъ така ще подпомагаме войнишкитѣ сѣмейства съ 60 л. мѣсечно, когато на българския стражаръ даваме 55 л.“ Очудването е право, но възмущението е неоснователно затуй, защото вие тръбва да подпомогнете и стражара въ дадения моментъ, на когото не му давате заплатата дори за хлѣбъ. Вие тръбва да направите едно чувствително увеличаване на заплатитѣ. Ама съ това държавата щѣла да се обрѣмени. То е голѣмъ въпросъ дали тѣзи разходи отъ 120—130 милиона лева на мѣсецъ, увеличени съ още 20 милиона лева — нѣма да има и 20 милиона лева — биха довели до едно влошаване на финансовото положение на страната, още повече като се има прѣдъ видъ, че дѣлото, което се върши, ще бѣде финансово ликвидирано отъ редица бѣдащи поколения, че ние на всѣка цѣна тръбва да прѣмахнемъ всѣка спънка за окончателното уреждане на това дѣло. Между това този народъ най-малко можете да го държите него единствено виновенъ за поскъпването на живота и, слѣдователно, да го карате да тегли на гърба си лошитѣ послѣдци отъ продължението на войната. А войната, г-да, ще продължи, военното състояние ще продължи и поскъпването ще си продължава. Ние не бива да

се утѣшаваме, г. г. народни прѣдставители, че поскупването е резултатъ на насичането на монети или на банкноти. Всички тѣзи несъобразности отъ страна на Финансовото министерство или всички тѣзи негови мѣроприятия, смѣтани за полезни, сж единъ страниченъ въпросъ и менѣ ми е чудно какъ може да се пледира, че за поскупването на живота може да има други основни причини, освѣнъ онази, къмъ които прибѣгватъ сжщитѣ тѣзи, които говорятъ за това поскупване, когато искатъ да развириятъ ржцѣтъ на спекулантитѣ. Тази причина е прѣдлагането и търсенето на продуктѣтъ. Това е елементаренъ законъ за поскупването на живота. Въ дадения случай имате увеличение на търсенето затуй, защото имате организирана войска, неработяща, защото имате съюзнически войски въ България, защото имате хора, дошли отъ вѣнъ и пр., а въ сжщото врѣме самото прѣдлагане е намалѣло. Защо? Затуй защото нѣма производство — много отъ фабрицитѣ сж затворени — защото има намаление на земята, обработвана отъ населението, защото има и намаление изобщо на продуктѣтъ въ страната, между другото защото има намаление на вноса, а има чувствително увеличение на износа, покритъ подъ булото, че ставало искането на съюзничитѣ. Нему е мѣстото сега да ви посоча, че маса работи, които се изнесоха подъ форма „за съюзничитѣ“, а се изнесоха за печалба на този или онзи, като се продаваха на германския „Червенъ кръстъ“, за срамъ, съ четворни цѣни, както бѣше случаятъ съ вѣнната, за който случай самитѣ германци се възмущаватъ.

При подобна яснотъ, че поскупването на живота е вслѣствие на намалението на прѣдлагането и на това растяще увеличение на търсенето, ние трѣбва да се замислимъ може ли тази основна причина да се махне, било съ банкноти, било съ насичането на монети или съ едно реформиране на комитѣта за обществената прѣдвидливостъ. Една частъ отъ тѣзи причини зависятъ отъ насъ, друга частъ сж вънъ отъ нашата воля. Онѣзи, които зависятъ отъ насъ, върховенъ дългъ е на правителството да ги махне. Трѣбва да се чуе въ тази страна едно „стой“, едно „стой“ окончателно, казано отъ високото мѣсто. Може би да е съвпадение, но въпросътъ за подпомагането на войнишкитѣ семейства съвпадна съ настояване на една нова, бихъ казалъ, страница въ историята на нашата война. Тази нова страница е, че, може би утрѣ или другиденъ ще имаме нови фронтове; тази нова страница сж очевидността, че войната ще продължи. Е добре, при подобна една нагледност, когато стотина хиляди войнишки семейства чувствуватъ, че при това увеличение на сжжпотията, държавната помощъ се умаловажава и расте тѣхното възмущение, дългъ е на правителството да каже на спекулантитѣ: „Стой“, да не го кажатъ други. То трѣбва да го каже, трѣбва да тури край на тѣзи чудовишни спекулации въ страната, трѣбва да тури край на срама, щото въ „Военни извѣстия“ да пише въ уводни статии за прѣстѣжността на спекулантитѣ. Когато министри, които лично, непосредствено ни говорятъ: „Ние сме възмущени отъ дѣното на душата отъ постѣжката на Ивана или Драгана“, когато 90% отъ народнитѣ прѣдставители се възмущаватъ отъ останалитѣ 5—10%...

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Говорете по прѣдмета, г. Януловъ.

И. Януловъ: Азъ казвамъ: при паличността на една такава яснотъ на причинитѣ за поскупването на живота, можемъ ли ние тѣй сантиментално и съ добри пожелания да омиемъ ржцѣтъ си? Увеличаваме помощта на българското войнишко семейство съ 5 ст.! Иванка Драганова, мжжтъ на която лежи въ окопитѣ отъ 7 мѣсеца и ше лежи, а, може би, ще стане и жертва, ти слѣдъ разискванията на Парламента въ България прѣзъ цѣль единъ денъ, ще получи увеличение 5 ст. — за 5-тъ дѣца по 1 ст. на денъ. Та ние се шегуваме, г. г. народни прѣдставители. Тази помощъ ще се почувствува до известна степенъ като обίδα, не заради туй, защото изобщо подпомагането въ България е много малко, но главно заради туй, защото министерътъ на вътрѣшнитѣ работи не може да наддѣлѣе прѣдъ министра на финанситѣ. Г. министерътъ на финанситѣ не разбира отъ сиромашия, г. г. народни прѣдставители, (Смѣхъ въ лѣвницата и крайната лѣвица), нѣма ясно понятие за нея — по какви причини, непонятно. Но азъ мисля, че ако главната квартира прѣдлага 50 ст. ако

министерътъ на вътрѣшнитѣ работи ви прѣдлага сжщото — официално дали прѣдлага, не зная, но зная че и неговото мнѣние е 50 ст. минимумъ — ако единъ централенъ комитетъ отъ осемъ депутати, които работятъ безплатно, каждѣто има видни прѣдставители на обществото, като г. Дананловъ, г. д-ръ Провадалиевъ, прѣдседателътъ г. Иванъ Г. Поповъ ви каза сжщото, това трѣбва да се направи. Азъ бихъ питалъ, защо да не се вземе подъ внимание мнѣнието на единъ такъвъ комитетъ, който казва: помощта, ако не може да бѣде 60, то поне да бѣде 50 ст.? Дайте имъ по 50 л. на мѣсецъ, ако не се съгласите съ нашето прѣдложение 60 л., то е все пакъ едно чувствително увеличение. Но най-главното си остава да се тури край на тази спекулация, която води къмъ поскупването на живота и да се организира продоволствието на населението по по-добъръ начинъ, но, прѣди всичко, съ едно върховно „стой“ да се тури край на тѣзи спекулации; иначе ние бихме си разотпили отъ този Парламентъ съ омити ржце, безъ да рѣшимъ въпроса за изхранването на бѣднитѣ войнишки семейства. Днесъ, ако ние сме получили близо 10 хиляди оплаквания отъ войнишки семейства, слѣдъ връщане на войницитѣ въ отпускъ, тѣ ще станатъ утрѣ 30—40 хиляди и ние самитѣ ще се озадачимъ. Свършено не е въсилитѣ на осемъ души народни прѣдставители да подобрятъ подпомаганията въ нѣщо, още повече когато тѣ не могатъ да иматъ и нѣматъ законодателна властъ слѣдователно. Парламентътъ, на който му оставатъ още десетина дена да се занимава съ други въпроси, трѣбва самъ сега да набѣлѣне прѣдъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, който, мисля би билъ готовъ да стане едно чувствително увеличение, и въ свързка съ това да се организира поскупването на живота, да се спратъ всички онѣзи спекулации, за които имаме случаи да говоримъ досега. Иначе ние нѣма да имаме едно запазване на жизненитѣ сили на тази нация, а това за насъ, заедно съ необходимостта да има спокойствие на фронта, е върховната цѣль на тѣзи подпомагания.

(Прѣдседателското мѣсто заема г. прѣдседателътъ)
Г. г. народни прѣдставители! Може войната да се свърши повече или по-малко добръ ние дълбоко вѣрваме въ побѣдата — затуй може да бѣде обвинено правителството, но туй правителство не може да бѣде обвинено, за дѣто е организирано войнишкитѣ подпомагания. И ако това общо дѣло на българския Парламентъ — употребявамъ израза на г. министра на вътрѣшнитѣ работи въ една отъ неговитѣ рѣчи — сме го издигнали толкова, високо, щото не сме свидѣтели даже на 1/10 отъ спенитѣ, които ставатъ въ другитѣ парламенти, въ Италия, каждѣто взаимно се обвиняватъ и искатъ да се изгонятъ отъ властъ по тоя въпросъ, толкова по-добръ за насъ и нека се стремимъ да го доведемъ до едно истинско свършенство. Ако, благодарение на нарастващата сжжпотия, не можемъ да достигнемъ до това положение, щото да задоволимъ насжщнитѣ нужди на семействата, поне недѣйте дава такава помощъ която да дразни населението, съ която то да чувствуватъ, че искате да му замажете очитѣ. Дайте му една нормална помощъ.

Затуй вѣрвамъ, че въ комисията ще можемъ да се съгласимъ, щото помощта да бѣде увеличена на 60 л. мѣсечно, та да бѣде достатъчна да задоволимъ горѣ-долу войнишкитѣ семейства. Въ сжщото врѣме, като оставямъ туй, което ще го пишемъ на книга, азъ се спирамъ на мисълта си, че върховни моменти прѣживява България и една нова страница на войната започва. Ти е войната на изпитанията, която война може да бѣде дълга, може да отиде мѣсеци, може да отиде година, и затуй тѣкмо сега войнишкитѣ подпомагания сж най-цѣнни, най-необходимы, а още повече, като се има прѣдъ видъ, че тѣкмо сега туй население ще изразходва миналитѣ си запаси било въ спестовнитѣ си книжки, било въ храни. Тѣкмо сега държавническата маждростъ, чистата политика, а не само социалната, чисто държавническата, бихъ казалъ, политика, ако ми позволите този изразъ — една политика, която трѣбва да започва и свършва съ организирането на народната отбрана — би трѣбвало да подсказе на правителството, че за войнишкитѣ подпомагания не трѣбва да жали срдѣства. Трѣбва да сиремъ да гледаме на тѣхъ като на едно срдѣство за замазване очитѣ на населението. Казахъ ви, населението привикна на тѣхъ. Трѣбва да се организира единъ строгъ контролъ надъ тѣхъ, трѣбва да се изправи прѣдъ военния сждъ всички най-малкъ злоупотребитѣ съ войнишкитѣ подпомагания,

билъ той кметъ, билъ чиновникъ, билъ какъвто да е. Тръбва народното прѣдставителство, на свое мѣсто, да се грижи твърдѣ много за контрола на войнишките подпомагания. И по този начинъ, увеличени тѣзи подпомагания, при необходимитѣ взети мѣрки за поевтиняването на живота въ страната, ние можемъ да бъдемъ сигурни, че поне въ това отношение сме изпълнили своя дългъ. (Нѣкои отъ крайната лѣвица и лѣвицата ржкоплѣскаатъ)

Прѣдседателъ: Има думата г. Василь Коларовъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Още много прѣди обявяването на войната, нашата парламентарна група счете за свой дългъ, прѣдъ видъ на усложняващитѣ се събития, да подкани народното прѣдставителство да уреди по законодателенъ редъ въпроса за подпомагане нуждающитѣ се семейства при мобилизации и война. На нашия проектъ не биде писано да дойде да бъде разгледанъ въ Народното събрание. И когато войната избухна, тогава правителството побърза, по своя собствена инициатива и вънъ, бихъ казалъ отъ рамкитѣ, въ които то бѣше длъжно да се движи, да изработи по административенъ редъ единъ правилникъ, който впоследствие се прѣвѣри въ законъ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ чухъ отъ страна на прѣдставителитѣ на различнитѣ групи, които вземаха думата по този въпросъ, едно единствено съображение, което накараше правителството, па и останалитѣ групи да натоварятъ държавата съ подпомагане войнишкитѣ семейства. Това съображение е спокойствието на войнишкитѣ на фронта. Това може да е едно съображение, и много важно съображение, но това не е най-главното, това не е единственото съображение. Има друго много по-важно съображение, отъ което се е ръководила нашата група и което е въ състояние да очертае истинския характеръ и истинското естество на тая законодателна мѣрка. Посрѣдствомъ войната работнитѣ сили на народа бидоха изтържани отъ тѣхната работа; посрѣдствомъ войната, страната биде хвърлена — това е естеството на войната — въ една голѣма, бихъ казалъ страшна икономическа криза. Е добръ, ако държавата се счита въ правото си да извърши подобно посегателство върху сръдствата за съществуване на народнитѣ маси, то очевидно е, че тя е длъжна да се погрижи и за поправянето на онова зло, което нейното посегателство създава за тия народни маси. Щомъ държавата отнема хранителитѣ, щомъ отнема крѣпители на семействата, щомъ тя поставя и ония, които не е отнела, въ състояние да не могатъ да извършватъ своята функция на хранители, на крѣпители на семействата си, то очевидно държавата е длъжна да поеме отговоръ си издръжката на тия семейства, очевидно държавата е длъжна да се притече на помощъ, да съдѣйствува за спокойното прѣкарване на тази страшна икономическа криза. Това е основното положение, това е главното съображение, което лежи въ основата на законопроекта за подпомагането. И, г. г. народни прѣдставители, когато ние излѣземъ отъ това основно положение, тогава ние не може да ни спиратъ съображенията, които тукъ се изтъкватъ отъ мнозина, какво помощитѣ трѣбва да се ограничатъ само за семействата на мобилизиранитѣ. Не само семействата на мобилизиранитѣ иматъ нужда отъ помощъ, не само спрѣмо тѣхъ държавата е задължена, не само на тѣхъ държавата е причинила една индивидуална пакостъ посрѣдствомъ войната; но тя е задължена също и спрѣмо всички ония, които днесъ благодарение на икономическата криза, се намѣрватъ останали безъ сръдства за съществуване. А такива сж много, такива сж въ всѣки случай, не малцина. И ако, г. г. народни прѣдставители, подобни хора, подобни семейства има, то дългъ е на държавата да се погрижи и за тѣхъ. Но въ това отношение отъ страна на правителството и отъ страна на повечето групи, представени въ Парламента, нито думица не се казва, нищо не се прави. Напротивъ изказватъ се рѣшително противъ разширяването на държавната помощъ и върху семействата на безработнитѣ. Е добръ, ние сме длъжни още веднѣжъ тукъ предъ васъ и сега, когато се разглежда въпросътъ за повишение — едно незначително повишение — помощта на войнишкитѣ семейства, да изтъкнемъ повелителната нужда отъ разпространението на помощта и върху семействата на безработнитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Този, който не си стиска очитѣ прѣдъ дѣйствителността, този, който не си затваря ушитѣ прѣдъ онова, което около него се слуша, той

ще е видѣлъ, той ще е чулъ жени и дѣца, които заслужаватъ вниманието на българската държава, той ще ги е видѣлъ гладни, той ще ги е видѣлъ и чулъ умирающи въ днешното положение отъ гладъ; той ще е видѣлъ и чулъ жени, които сж се самоубивали, защото не сж въ състояние да нахранятъ своитѣ дѣца; - .

Обаждаатъ се отъ дѣсницата: Прѣувеличено е.

В. Коларовъ: . . . той ще чуе и майки, които въ този моментъ подхвърлятъ своитѣ малки дѣца, изоставятъ ги, убиватъ по такъвъ начинъ у себе си майчиното, родителското чувство къмъ тѣхъ затова, защото не сж въ състояние да ги издържатъ, да ги прѣхранватъ.

В. Кознички: Единъ примѣръ.

В. Коларовъ: Единъ примѣръ? Тукъ въ София се самоуби една майка на нѣколко дѣца, защото бѣше лишъ на отъ сръдства за съществуване.

В. Кознички: Коя е тя? Кажете.

В. Коларовъ: Цензурата ще ви каже.

В. Кознички: Да каже тукъ, за да се прѣвѣри, защото това не е вѣрно.

В. Коларовъ: Съжалявамъ, че не я знаете. Само на цензурата можете да дължите това — прѣди нѣколко дена въ Пловдивъ, въ моя домъ, се яви една бременна жена, която скоро ще стане майка, да иска съвѣтъ, какво да прави съ това дѣте, по какъвъ начинъ може да се отърве отъ него, прѣдъ видъ на това, че, при нѣмане на помощъ за нея — защото нѣма мъжъ или синъ войникъ — е необходимо да отиде да дири работа въ една фабрика. И, г. г. народни прѣдставители, тази майка, която е дошла до това положение, която утрѣ, може би, ще бъде оставена съвършено безъ хлѣбъ, мислите ли вие, че нѣма да посегне на своята рожба? (Възгласения отъ дѣсницата) Азъ съжалявамъ само, че по тая въпросъ може да има дѣлн мнѣния. Азъ съжалявамъ, че въ оградата на Народното събрание, когато се изтъква нуждата на безработното население, нужда, която днесъ се изпитва твърде чувствително, могатъ да се намѣрятъ народни прѣдставители да възражаватъ на подобно твърдение.

Т. Петровъ: Ситиятъ на гладния вѣра не хваща.

Д-ръ Н. Сахаровъ: (Къмъ В. Коларовъ) Военниятъ сждъ въ Пловдивъ оправда една жена, която убила детето си.

Д-ръ Н. Провадалиевъ: А Вие много ги виждате! Говорите само за реклама. Отдѣкъ не намѣримъ пари? Дайте ги. Хайде намѣрете пари, ще гласуваме съ дветѣ рѣце. (Възгласение отъ крайната лѣвица)

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ още единъ пътъ съжалявамъ, че по единъ подобенъ въпросъ могатъ да се намѣрятъ народни прѣдставители, които въ изтъкването нуждитѣ на народнитѣ маси, виждатъ само сръдство за реклама.

Д-ръ Н. Провадалиевъ: Тѣй е. Не може да стане.

В. Коларовъ: Азъ съжалявамъ за това, което се каза тукъ сега на мене, съжалявамъ и за ония думи, които недавна бѣха казали отъ г. Веселинова, че помощта, която се дава на войнишкитѣ семейства, била достатъчна и прѣдостатъчна и служела само за купуване шалки на войнишкитѣ жени.

Х. Кабакчиевъ: Това показва безсрамието на българската буржоазия!

Д-ръ Н. Провадалиевъ: Комунари!

В. Коларовъ: Вие, г. г. народни прѣдставители, се възмущавате, когато говоримъ за нуждата, но тя не съществува. И ако тя днесъ не може да вземе външни форми на проявление, вие то дължите само на вашето военно положение.

о което вие се държите извънмърно силно. Но, г. г. народни представители, предупреждаваме ви, че и военното положение, когато нуждата допре до коститъ, и то не ще бъде въ състояние да прѣдотврати злото. И ние, които тукъ не рекламираме да правимъ, ние, които ни обвиняватъ въ революционерство, въ не знамъ що, ние дохождаме да ви предупредимъ, ние сами апелираме къмъ васъ, като къмъ едно Народно събрание, което въ този моментъ държи въ ръцѣтъ си законодателната властъ, да се приточете на помощъ тамъ, където има нужда отъ нея, за да се предотвратятъ възможни изстѣпления, възможни движения, за да запазите спокойствието въ страната. Това е абсолютно необходимо. Обаче дотогава, докато вие се отнасяте съ насмѣлка къмъ нуждитъ на нуждающитѣ, дотогава вие ще женете тъкмо обратни резултати. И не се чудете, когато единъ день, чрезъ тази психология, чрезъ тази логика, вие се натъкнете на движения. Нѣдежте тогава дохожда да дириите виновниците, подстрекателитѣ въ редоветъ на социалдемократитѣ; нѣдежте тогава дохожда да казвате, че тукъ сж се намѣрили заинтересовани хора, които сж искали да ловятъ риба въ мътна вода. Вие ще бъдете отговорни за това. Нуждата въ която поставяте народната маса, ще бъде единствениятъ подстрекателъ, и вие, които не искате да я задоволите, ще бъдете отговорни като подстрекатели на народната маса.

Въ нашето прѣдложение още тогава, когато животътъ не беше тъй заскѣпнѣлъ, както е днесъ, ние искахме да се фиксира, да се даде една помощъ, която да отива за семейства отъ единъ до петъ и повече члена, отъ 30 до 90 л. Г. г. народни представители! Ако ние трѣбваше да изработимъ едно прѣдложение сега, при сегашнитѣ условия, при тази ужасна, невѣроятна скѣпотия, каквато е настѣпила въ нашата страна и която никога не може да оспори, ние бихме отишли далечъ задъ тия минимални граници, които бѣхме фиксирали въ нашия първоначаленъ законопроектъ. Но, г. г. народни представители, ние и до това даже не сте още дошли и не искате да дойдете; вие сте още далечъ отъ този минимумъ, който ние тогава искахме да сезираме Народното събрание да го възприеме, като помощъ на нуждающитѣ се семейства. Но самиятъ фактъ, че правителството се вижда принудено отъ време-на време да се явява съ прѣдложения за увеличаване на помощта, доказва, че дѣйствително нуждата е голѣма, че помощта е недостатъчна — доказва необходимостта, въ която то се намира, отъ време-на време да прави нѣщо за облекчение нуждитъ на войнишкитѣ семейства. Да, но азъ бихъ казалъ на почитаемото правителство: ако нуждата е голѣма, ако то я съзнава, защо то поставя по такъвъ начинъ, защо то увеличава помощта така, по 5 ст.; . . .

П. Лисевъ: Нѣма срѣдства, г. Коларовъ.

В. Коларовъ: . . . защо то не се заеме, защо то не се опита, защо то не се рѣши да разрѣши този въпросъ, този важенъ социаленъ въпросъ, съ единъ замахъ, като дѣйствително задоволи изпитваната отъ народнитѣ маси пужда; защо тъй само, бихъ казалъ, то се подиграва съ нуждитъ на народнитѣ маси? Защото — нека ме извини г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, който може да има всяко желание — азъ го чувахъ много пъти да казва тукъ, че присърипе му лежи подпомагането на нуждающитѣ се семейства — ще се съгласите, че да се увеличи днесъ помощта на една войнишка съпруга съ 5 ст. на день — тактъ е дневниятъ законопроектъ — това не е никакво подпомагане на нуждата, това не е отговаряне на извънмърно много порасналата пужда. Това е само хитрилна прахъ въ очитѣ. Но този прахъ много нѣма да заблуди, той не струва нищо тогава когато живата пужда говори, когато тя застава да се дѣйствува, когато тя застава хората да я изразяватъ. Нищо по такъвъ начинъ не се постига. Въместо това костенурско отиване напредъ, скѣсайте изведнѣжъ съ този въпросъ, разрѣшете го, както подобава, дайте волностъ на вашитѣ мисли, не изпущайте изъ видъ цѣлѣта, която искате да постигнете. Вие искате да постигнете извѣстна цѣль, вие сами намирате, че трѣбва да успокоите това население. Успокойте го. Нѣдежте въино постави прѣдъ неговитѣ очи този въпросъ за увеличаване на негова помощъ. Изведнѣжъ заминаги разрѣшете въпроса, като дадете на населението една достатъчна помощъ.

Г. г. народни представители! Азъ не искамъ да разглеждамъ прѣдъ васъ въпроса за скѣпотията — доста-

тъчно е разглеждамъ той. Азъ считамъ, че въ съзнанието на всички този въпросъ е ясенъ; ясенъ е поне отъ гледище на факта на сѣществуването на скѣпотия, на извънмърно силното покачване цѣнитѣ на прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ. Е, ако по такъвъ начинъ посѣпването върви, безъ да нека да знае за нищо, тогазъ, очевидно, и подпомагането на войнишкитѣ семейства, което ужъ има за задача да даде хлѣбъ и срѣдства за задоволяване първитѣ нужди на ония които сж лишени отъ хората, които по-рано сж имъ издържали живота, трѣбва да върви паралелно.

Но, г-да, тукъ намъ ни се казва: „Нѣма пари“. Да, това е въиното възражение, което се прави. Че кога ще има пари за тия бѣдни работнически маси? За тѣхъ никога пари нѣма! Пари има за всичко останало: паритѣ прѣставатъ да стигатъ именно тамъ, където почватъ нуждитѣ на работническитѣ маси. Но, г-да, вие приказвате днесъ за нѣмане на пари, за нѣмане на срѣдства? Ами че когато сте се рѣшили да вършите подобна работа, когато сте се рѣшили да водите една подобна голѣма война, която ще ангажира цѣлия народъ, всичкитѣ негови физически, материални и морални сили, вие не помисляхте ли за срѣдствата? За честь на васъ, на ония, които сж поддържали и поддържатъ тази войниствена политика, позволете ми да мисля, че вие сте обмисляли въпроса. Вие никога не сте твърдили, не сте мислили, че срѣдствата нѣма да стигнатъ. Защото, азъ съмъ убѣденъ, че, ако въ вашето съзнание този въпросъ не беше по такъвъ начинъ разрѣшенъ, тогазъ вие трѣбваше да бъдете считани за прѣстѣпници, ако върѣки убѣдението ви, че срѣдства нѣма, бихте прѣдприели пакъ една подобна акция. Слѣдователно, споредъ вашето собствено схващане — това го казвамъ за ваша честь — въпросътъ за срѣдства не сѣществуваше. Вие правите голѣма война вие „сѣществувате национални идеали“, слѣдователно, никакви жертви не могатъ да ви спратъ въ вашитѣ дѣла. И вие това го залявявате всеки день. Когато искахте 500 милиона, когато искахте и други милиони, когато увеличавахте дивизитѣ и полковетѣ, вие това само заявихте: „Нищо нѣма да ви спре, жертвитѣ нѣма да ви спратъ всичко ще дадемъ — цѣлѣта ще постигнемъ“. Е добръ, това пужда ли е? Нужда е — вие официално я признавате. Тогазъ, какъви е този аргументъ, какво значи това: „Срѣдства нѣма“? Има срѣдства. Тѣй както вие намѣрвате срѣдства да купувате всичко необходимо за водене на войната, така сжщо вие сте длъжни да намѣрите срѣдства за поддържане живота на ония, които сте оставили безъ срѣдства за сѣществувание, безъ възможностъ да сѣществуватъ.

Г. г. народни представители! Понеже става въпросъ за срѣдствата, позволете ми да ви направя и тази бѣлѣжка. Количеството на общитѣ суми, изразходвани за помощи на войнишки семейства зависи между другото, на второ мѣсто отъ числото на войнишкитѣ, чинто семейства трѣбва да се издържатъ. Е добръ, защо сж мобилизирани не знамъ колко — нѣкои казватъ цѣли 800 хиляди души? Г. г. народни представители! Мене ми се чини, че с дълтъ на правителството и е дълтъ на Народното събрание да реагира противъ това безогледно отнемане работнитѣ сили на народа и тѣхното прашане въ редоветъ на войската, когато трѣбва и когато не трѣбва, дѣто трѣбва и дѣто не трѣбва. Азъ ще кажа тукъ, безъ да се боя да бъда опроверганъ, защото това го държа отъ сведущи хора, че въ България съотношението между тила и действующитѣ части на фронта, е съвършено ненормално. Никдѣ нѣма такъвъ голѣмъ тилъ по отношение на фронта, както въ България.

Т. Петровъ: Това военниятъ министъръ заяви тукъ.

В. Коларовъ: И ако, г. г. народни представители, може да се каже, че въ България, поради нейната икономическа западностъ, поради неразвитието на съобщенията ѝ, единъ по-голѣмъ тилъ се налага, и този по-голѣмъ размѣръ, и той има извѣстна граница. Азъ твърдя, и мога да ви приведа примѣри, че въ българската армия се държатъ хора немощни, често пѣти сакасти, старци, безъ да принасятъ каквато и да бъде услуга на българското оръжие; напротивъ, тѣ намаляватъ ефикасността на нейнитѣ дѣйствия, като се явяватъ тежестъ за свободното движение на армията, за нейното правилно функциониране и маневриране. Г. г. народни представители! Прѣди нѣколко дена азъ лично направихъ едно оплакване прѣдъ

г. министра на войната и се възползвамъ сега отъ случая да кажа и на васъ, че азъ самичъ видѣхъ съ очитъ си трима войници отъ единъ ешалонъ съ двойни патерници, ранени отъ миналата война въ краката, неоздравѣли достатъчно, но, върхъи това, взети да изпълняватъ нестроева служба. Тѣзи хора съ по двѣ патерници — може да отидете въ полка да ги видете — стоятъ отъ три и повече мѣсеца, получаватъ хлѣбъ, сигурно и тѣхнитѣ семейства получаватъ войнички помощи; обаче тѣ нищо не вършатъ и не сж въ състояние да вършатъ, но не ги и уволняватъ. Началникътъ на транспорта заявява: „Азъ нѣмамъ излишни хора за уволнение“ Ами това не е единиченъ случай; има много подобни. Е добръ, азъ бихъ желалъ Народното събрание и правителството да реагиратъ противъ това стремление на Главната квартира да обира всичко, да отнема работнитѣ сили и да не оставя нищо на народа. Менъ ми се чини, че тукъ има нѣщо, което куца, като би могло и трѣбва да се поправи. Въвърнете на народа една частъ отъ неговитѣ работни сили и вие въ значителна степенъ ще намалите тежестта, която лежи върху държавното съкровище за издръжката на семействата на мобилизиранитѣ войници.

Г. г. народни прѣдставители! Законътъ дава помощи само на семействата на мобилизиранитѣ, обаче на практика много комитети за подпомагане войничкитѣ семейства изключватъ семействата на войничкитѣ, които сж на дѣйствителна служба. Азъ разполагамъ съ окръжно № 2 на пловдивския комитетъ, което сега нѣмамъ нарѣчка, обаче мога въ всѣко врѣме да ви го покажа, въ което, като се даватъ инструкции за начина на опрѣдѣляне размѣра на помощитѣ, се поставя слѣдната забѣлѣжка: „На семействата на войници, които сж на дѣйствителна служба, не бива да се дава помощъ“. И, г. г. народни прѣдставители, това окръжно е вече единъ правилникъ, единъ законъ за участковитѣ комитети въ цѣлия градъ Пловдивъ. Характерно е още слѣдното съображение на пловдивския комитетъ. Когато азъ попитахъ на какво основание се лишаватъ семействата на повече отъ 100—120 хиляди български войници отъ държавна помощъ, когато и тѣ изпълняватъ единъ дългъ, когато и тѣ въ сегашнитѣ трудни врѣмена сж отчети по слѣдния начинъ, менъ ми се каза, че трѣбва да се прави икономия и че такова е и мнѣнието на централния комитетъ. Не зная дали това е мнѣние и на централния комитетъ. . .

И. Г. Поповъ: Само твое.

В. Коларовъ: . . . обаче едно зная сигурно, че това е мнѣнието на единъ членъ отъ централния комитетъ, който борави въ Пловдивъ, на г. Нѣмски. Менъ ми казаха изрично, че съ това е напълно съгласенъ и г. Нѣмски отъ централния комитетъ.

С. Нѣмски: Въпросътъ се разисква, но това не е мое мнѣние. Питаха ме по този въпросъ, и азъ казахъ, че не. Азъ сега за първи пътъ чувамъ за това окръжно. Ако г. Коларовъ го беше казалъ на прѣседателя, а не да го разправя тукъ, щѣхме да поправимъ отчасти тая грѣшка.

В. Коларовъ: Но, г. г. народни прѣдставители, ако пловдивскиятъ комитетъ, комитетътъ въ втория градъ по численостъ на населението въ България и по количество на семействата, които трѣбва да се подпомогнатъ, дава подобни официални инструкции на своитѣ мѣстни участковни комитети за раздаване на помощи, азъ питамъ: какво прави централниятъ комитетъ, какво прави г. Нѣмски — защото чрѣзъ него централниятъ комитетъ трѣбва да бѣде освѣдоменъ — защо той не реагира? Менъ ми се струва, по-скоро азъ съзирамъ една тенденция и у централния комитетъ да ограничава по таквъ начинъ приложението на закона и да лишава една голѣма частъ отъ войничкитѣ семейства отъ напълно законнитѣ и заслужени помощи. Ако това не бѣше вѣрно, ако централниятъ комитетъ тѣй не схващаше закона, той бѣше длъженъ, знаейки, че мѣстнитѣ комитети злѣ тълкуватъ закона, да ги увѣдоми официално, че трѣбва да даватъ помощи и на тѣзи войнички семейства.

Г. г. народни прѣдставители! За да се даде помощъ на едно войничко семейство, законното условие е, щото то или да нѣма никаквъ приходъ, или да има единъ приходъ, който е по-малкъ отъ максимума на помощта, която законътъ прѣдвижда. Въ втория случай, на семей-

ствата се дава помощъ равна на разликата между размѣра на държавната помощъ и сумата на дѣйствителния имъ мѣсеченъ приходъ. Г. г. народни прѣдставители! Не ви ли прави впечатление това обстоятелство? Онова, което семейството изкарва чрѣзъ личенъ трудъ, се явява като условие за издаване държавна помощъ. Ами че по таквъ начинъ вие, г. г. народни прѣдставители, насърчавате семействата къмъ мързель. Напр., на едно войничко семейство, едно дѣте или една по-рано не свикнала къмъ работата съпруга може, чрѣзъ своя трудъ, да изкара 30 л. на мѣсеца, вие чрѣзъ закона му казвате: „Надѣй да работишъ, защото и да работишъ, и да не работишъ, все толкова ще изкарашъ“. Азъ искамъ да зная, това разумно ли е, това смислено ли е? Г. г. народни прѣдставители! Прѣгледайте законитѣ за подпомагане войничкитѣ семейства въ другитѣ страни и вие ще видите, че онова, което жената или дѣтето изкарватъ случайно — при сегашната криза то не може да бѣде много голѣмо, не може да бѣде единъ постояненъ приходъ — по никаквъ начинъ не е причина за изключване на семейството отъ държавна помощъ. Напротивъ, даже държавната помощъ се схваща само като една добавка къмъ онова, което семейството, чрѣзъ своя личенъ трудъ, при сегашнитѣ трудни условия, ще бѣде въ състояние да изкара. Това е една голѣма неспособностъ на закона, и той въ това отношение трѣбва безусловно да бѣде подобренъ, измѣненъ, като се защити по таквъ начинъ трудътъ на войничкото семейство, като се даде възможностъ на тѣзи семейства да подобриятъ малко по-значително своето крайно мизерно положение. Тази логика на закона би имала смисълъ само въ единъ случай — ако чрѣзъ закона вие давахте на семействата на войничкитѣ една помощъ, която напълно да задоволява тѣхнитѣ нужди. Само въ таквъ случай вие бихте били въ правото си да изваждате отъ тази помощъ прихода отъ личния трудъ на членоветѣ имъ. Но вие сами заявявате и признавате, че тази помощъ е недостатъчна, че тя е достатъчна едва само за хлѣба, даже и за хлѣба вече не стига. Ами като е тъй, защо вие косвено запрѣщавате на семействата да работятъ и да подобряватъ своето мизерно положение? Защо вие имъ отнемате прихода отъ тѣхния собствени трудъ? Менъ ми се струва, че неспособността е извънмѣрно голѣма; нѣма нужда отъ дълги и широки демонстрации за нея, и азъ смѣя да се надѣвамъ, че г. министърътъ ще вземе актъ отъ това и че той и въ тази посока ще направи нѣщо.

Азъ бихъ желалъ да кажа нѣколко думи върху още една категория войнички семейства — семействата на общинскитѣ и други дребни държавни служаци. Азъ прѣдполагамъ, че на мнозина народни прѣдставители е известно, какво държавата, а особено общинитѣ не плащатъ редовно заплатитѣ на своитѣ служаци. И досега се получаватъ оплаквания отъ страна на учителски семейства и отъ страна на семействата на чиновници по финансовото вѣдомство, какво тѣхнитѣ заплати още за мѣсечитѣ октомврий, ноемврий и декемврий м. г. до този моментъ не сж изплатени. Е добръ, законътъ не прѣдвизда помощъ за войнички семейства затуй, защото тѣ получаватъ заплатитѣ на своитѣ мъже или синове. Но, г. г. народни прѣдставители, какво е направено, за да се получатъ дѣйствително заплатитѣ отъ страна на семействата на тия държавни и общински служаци? И ако тѣ не се получаватъ, то въ таквъ случай не трѣбва ли законътъ за подпомагане на войничкитѣ семейства да причисли и тѣхъ къмъ ония, които иматъ право да получаватъ помощи? Туй е една характерна черта на нашата по-висока бюрокрация, това е една характеристика за безсърдечieto и по отношение семействата на бѣднитѣ държавни и общински служаци. Азъ ще ви приведа примѣра съ Пловдивската община, — една фамозна община на втората българска столица, — която, г. г. народни прѣдставители, не е платила заплатитѣ и надницитѣ на своитѣ служаци за мѣсечитѣ: септемврий, октомврий, ноемврий и декемврий, не на 1915 г., а на 1914 г., която не е платила заплатитѣ и надницитѣ на своитѣ служаци и работници за нѣколко мѣсеца до мобилизацията, която не е платила надницитѣ на своитѣ коляри, метачи, пожарници и други служаци за мѣсечитѣ: юний, августъ и до 10 септемврий, денъ, въ който биде обявена мобилизацията и когато тѣзи общински служаци трѣбваше да вървятъ на бойното поле. Азъ видѣхъ прѣзъ м. декемврий м. г. съвършено случайно вѣдомостта за изплащане заплатитѣ на чиновникитѣ и служациитѣ въ Пловдивската община и отъ нея азъ разбрахъ, за голѣмо

мое удивление, какво за мѣсечитѣ октомврий и ноемврий се намѣрили кредити да се изплатятъ заплатитѣ на кмета, на помощницитѣ му, на контролъора, на секретаря и други още по-високи служачи, обаче, за изплащане заплатитѣ на дребнитѣ служачи въ общината, за изплащане заплатитѣ на ония, които се намиратъ на бойното поле, нѣмало кредити. Затова бѣ повдигнатъ въпросъ и прѣдъ началника на тамошната дивизионна областъ и прѣдъ специалната комисиия, която бѣше назначена отъ горѣ. И сега, въ този моментъ азъ не мога да твърдя положително, заплатено ли имъ е или не, но, въ всеки случай, за първитѣ три най-тежки мѣсеци слѣдъ мобилизацията сѣмействата на общинскитѣ работници и служачи бѣха лишени отъ всички срѣдства за сѣществувана, защото и законътъ за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства ги изключва отъ получаване на държавна помощ. И ние виждаме, г. г. народни прѣдставители, всѣки денъ съ десетки и десетки жени и дѣца да ходятъ да викатъ, да се молятъ, да плачатъ, обаче отъ никъдѣ никаква помощ. И азъ питамъ: това прижа ли е, това социални грижи ли сж, това свидѣтелствува ли за едно желание у правителството да се държи въ спокойствие народната маса, да се задоволяватъ нейнитѣ пужди?

Азъ ще си позволя да направя нѣколко забѣлѣжки относително начина на опрѣдѣляне помощитѣ и на тѣхното раздаване. Понеже законътъ е съвършено кратъкъ и, слѣдователно, дава поводъ за много и различни тълкувания и неясности, то тълкуванията, които се правятъ, както отъ централния комитетъ, така сжщо и отъ мѣстнитѣ комитети, сж тълкувания, които изхождатъ само отъ едно съображение: икономия, икономия и икономия. Г. г. народни прѣдставители! Да се прави въобще икономия е добро нѣщо, но да се оставятъ сѣмействата на войницитѣ безъ помощъ, това не е добро нѣщо, ако даже това е икономия. Азъ четохъ и прѣдгледахъ прѣписката на пловдивския комитетъ, говорихъ съ членовѣтъ отъ ония участъкови комитети; тѣ всички само едно нѣщо ми казваха: „Икономия, икономия, понеже ние лично сме отговорни за всички суми, които ще бждатъ признати за неправилно изразходвани.“ Тѣ всички сж уплашени, и може би, справедливо отъ тази заплаха, която имъ се отправя отъ централния комитетъ за всѣка една неправилностъ и нередовностъ, като имъ се казва: „Вие лично ще бждете отговорни.“ И тѣзи бѣдни държавни и общински служачи треперятъ за своя заплата. И никой не смѣе да проинкне въ закона, никой не смѣе да му даде едно тълкуване, което да отговаря най-правилно на духа и пѣлѣта му, ако то и да не отговаря на изискванетоъ за икономията. И фактически този духъ на икономия води къмъ това, че маса работнически сѣмейства или съвършено се лишаватъ отъ помощъ, или имъ се дава една помощъ значително окастрена. Че това е тѣй, г. г. народни прѣдставители, азъ ще ви приведа единъ случай, единъ много забѣлѣжителенъ фактъ. Азъ разполагамъ съ една бѣлѣжка, писана отъ прѣдседателя на пловдивския комитетъ, която, слѣдователно, макаръ и да не е писана въ една инструкция, има въ всѣки случай малко или много официозентъ характеръ. Това е една бѣлѣжка, едно наставление до участъковитѣ комитети, по какъвъ начинъ тѣ да опрѣдѣлятъ размѣра на помощитѣ и сѣмействата, на които трѣбва да се даватъ. Между другото, поставилъ се е слѣдниятъ въпросъ: „Сѣмействата на войницитѣ отъ турска и циганска народностъ могатъ ли да получаватъ толкозъ, колкото получаватъ сѣмействата на войницитѣ отъ български произходъ?“ И пловдивскитѣ комитетъ отговорилъ: „Не, не може.“ Но понеже законътъ не прави разлика — законътъ признава само войници — тогачъ той казва така: „Понеже не може по право да ги лишимъ отъ тая помощъ, ние ще прибѣгнемъ къмъ една заобикалка на закона, именно къмъ слѣдното — ние ще опрѣдѣлимъ за всѣко турско или циганско сѣмейство по единъ приходъ — измисленъ, който не сѣществуваша.“ Таблицата на този измисленъ приходъ е слѣдната: за 1-членно сѣмейство, понеже законътъ опрѣдѣля минимумъ 10:50 л., това сѣмейство не помага, слѣдователно, тази помощъ не може да бжде намалена; за сѣмейство отъ 2 члена измисленъ приходъ 5 л., слѣдва да се даде помощъ 20:30 л., ще се спалнатъ 5 л., ще се дадатъ 15:30 л.; и така върви слѣдователно: за сѣмейство отъ 3 члена ще се измисли приходъ 10 л., за сѣмейство отъ 4 члена, измисленъ приходъ 15 л., за сѣмейството отъ 5 члена, измисленъ приходъ 10 л., и по такъвъ начинъ максималната помощъ, която може да по-

лучи споредъ този новъ законъ на пловдивския комитетъ, въодушевенъ отъ духа на икономията, сѣмейството на единъ войникъ отъ турско или циганско произхождение, не може да бжде по-голъма отъ 30 л. Ето, г. г. народни прѣдставители, това е духътъ на икономията. Характерно е какъ прѣдъ мене единъ членъ отъ комитетата оправдава това. Той казватъ: „Бе джанѣтъ, това е циганско сѣмейство; циганката ще отиде до проси и като проси, сѣ ще изкара 5 л.“ Е, г. г. народни прѣдставители, азъ бихъ казалъ: така кажете, пратете всички хора да отидатъ да просятъ и по такъвъ начинъ ще се отгърватъ отъ задължението си да имъ даватъ държавна помощъ!...

И. Г. Поповъ: Нека работятъ, г. Коларовъ, а не да просятъ.

В. Коларовъ: По какъвъ начинъ, какъ се прилага законътъ — азъ ще ви посоча още единъ случай. Една съпруга на войникъ съ двѣ дѣца отъ Пловдивъ има право на 31 л. мѣсечна помощъ. Тя е получила помощта си за мѣсечитѣ октомврий, ноемврий и декемврий, съгласно закона. Обаче впоследствие се открило, че прѣзъ двата мѣсеца ноемврий и декемврий госпожата била намѣрила една врѣменна работа, и изкарала нѣкой левъ. Комитетътъ по този случай постановява: това, което госпожата изкарала прѣзъ м. ноемврий и м. декемврий — тя не е вече на работа, работата е прѣстанала — да ѝ се вземе назадъ, като ѝ се удържи отъ помощта за м. януарий. И така, на това войнишко сѣмейство, — жена съ двѣ дѣца, която нѣма никаква работа, — за м. януарий се даватъ само 6 л. помощъ — другото прихващатъ за дългъ. Да допустимъ, че е право да прихванатъ на жената — азъ оспорвамъ и това, и това не е право — е добръ, азъ бихъ казалъ на този комитетъ: „Г-да, прихващайки отъ онова, което давате на жената, защо прихващате отъ хлѣба на нейнитѣ дѣца? Тѣ съ какво ще сѣществуватъ въ това врѣме? За дълга на майката отговорни ли сж дѣцата?“ Но тази логика не сѣществуваша, тя се склонява прѣдъ желанието за икономия при раздаването на помощитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ ви посочилъ още маса други случаи. Маса комитети сж въодушевени отъ сжщото желание. Чисто и просто, даже безъ основни провѣрки за материалното състояние на сѣмействата, кастрятъ, заличаватъ ги отъ списъцитѣ. Азъ даже чухъ, че имало нареждане отъ горѣ — не съмъ провѣрилъ вѣрно ли е, — да се кастрятъ и заличаватъ сѣмействата, разбира се, които не заслужаватъ. Другояче асж не може да се каже, не може да се пише въ окръжнитѣ: „ще заличавате сѣмействата, които нѣматъ право.“ Обаче за комитетитѣ отдолу едно нѣщо е важно: тѣ разбиратъ, че ги считатъ пражосници, слѣдователно, безусловно трѣбва да направятъ икономия, безусловно трѣбва да окастрятъ списъцитѣ и потчатъ да кастрятъ — право или криво. Разбира се, кждѣто е тънко, тамъ ще се сжека. И по този начинъ маса сѣмейства оставатъ безъ помощъ: сѣмейства, които по-рано сж били вписани въ списъцитѣ, сега ги заличаватъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ, напр., видѣхъ, защо едно сѣмейство е заличено отъ списъцитѣ за помощитѣ. Затуй, защото — казва дѣдо попъ, прѣдседателътъ на участъковата комисиия — на жената била прѣписана една къща отъ нейната леля или баба — нѣщо подобно. Викаме жената, питаме я: „Имала си прѣхвърлена къща.“ Тя отговаря: „За Бога, никаква къща нѣмамъ.“ Нѣкаква пейна баба или леля, която е още жива, направила завѣщание за къщата си въ полза на съпруга на тая жена, и спорѣдъ юридическитѣ познания на дѣдо попъ, това завѣщание означавало увеличаване богатството на това войнишко сѣмейство, а отъ тукъ слѣдвало и изтриването му отъ списъка за помощитѣ. За маса бѣдни сѣмейства, които иматъ криво-лѣво нѣкаква къщурка и даватъ една или двѣ стаи подъ наемъ, казватъ: „Тѣ иматъ приходъ, даватъ къща подъ наемъ“ и ги заличаватъ отъ списъка. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, мораториумъ има, наемъ не може да се събира сега. Подиръ година, подиръ двѣ, или нѣкогашъ може би, ще събератъ наема, може би, нѣма да го събератъ, но днесъ тия сѣмейства сж безъ нищо, — защо ги лишавате отъ помощъ? Трѣбва да имъ дадете помощъ, защото законътъ така трѣбва да се разбира, такъвъ трѣбва да бжде неговиятъ смисълъ: това сѣмейство, което нѣма въ този моментъ ефективни, истински срѣдства за сѣществуване, нему трѣбва да се помогне. Законътъ не иска да знае, дали сѣмейството слѣдъ 5, 6, 10

години ще получи по запитване огромно състояние. Въ този момент то няма средства за съществуване и трябва да му се дадат такива. И азъ бихъ искалъ да видя дѣйността на централния комитетъ насочена въ тази посока, да го видя да дава подобни нареждания на мѣстните комитети. Икономията е икономия, но подпомагането на войнишките сѣмейства се повелява отъ закона и той трябва да бѣде изпълненъ.

За да свърша, г. г. народни прѣдставители, ще кажа само още двѣ думи по единъ въпросъ, който сега особено почва да вълнува войнишките сѣмейства, които получаватъ помощи. Има законъ за мораториумъ; войнишките сѣмейства не плащатъ и не сѣ длъжни да плащатъ наемъ, но фактически наемодателитъ посѣгаватъ по всевъзможни начини върху скромнитъ помощи, които се получаватъ отъ сѣмействата на войнишитъ. И маса жени лично прѣдъ мене — и, убеденъ съмъ, прѣдъ много други народни прѣдставители — сѣ дохождали и дохождатъ да се оплакватъ отъ това, че искали насила да имъ взематъ частъ отъ помощта за изплащане на наема, въпреки че не сѣ длъжни сега да плащатъ наемъ. И фактически, г. г. народни прѣдставители, тия бѣдни жени, които не могатъ да защитятъ своитъ права, сѣ поставени въ положението да ги изнудватъ и да имъ взематъ по този начинъ залька отъ устата. Менѣ ми се чини, че този законъ, за да бѣде дѣйствително единъ социаленъ законъ за подпомагане на нуждающото се население, трябва да се погрижи, щото помощта, която се дава, да отива у сѣмействата и дѣйствително да служи за тяхната издръжка, а не по околни пътища да отива въ чужди ръцѣ.

Има и другъ единъ въпросъ, който е също отъ компетентността на г. министра на вътрешнитъ работи. Г. г. народни прѣдставители! Знайте е, че г. министърътъ на финанситъ прѣдписа, щото рѣски данъци да не се събиратъ отъ мобилизиранитъ войници. Обаче общинитъ събиратъ данъци и отъ войнишките сѣмейства, налагатъ секвестри върху войнишките помощи. Напр., таксата за вода и други още такива общинитъ ги събиратъ по ексекутивнитъ начини. Разбира се, това правятъ прѣдприемачитъ, но по този начинъ общинитъ събиратъ своитъ вземания отъ тѣхъ недостатъчнитъ войнишки помощи. Ето, това е пакъ злоупотребление съ закона и пакъ въ ущърбъ на тия лица, които законътъ признава за заслужаващи подкрѣпа. Дългъ е на правителството и на Народноото събрание да направи всичко, за да се прѣмахнатъ тия злоупотребления съ залька на войнишките сѣмейства.

Ето, г. г. народни прѣдставители, бѣлѣжкитъ, които имахъ да направя отъ името на нашата група по този законопроектъ.

(Прѣседателското мѣсто заема изново подпрѣседателтъ д-ръ И. Момчиловъ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думатъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ: Г. г. народни прѣдставители! Може би говоренето по този въпросъ да се доста удължи и да ви е отегчило до известна степенъ, но прѣдъ видъ на туй че г. г. прѣдговорившитъ повдигнаха тукъ нѣкои въпроси, които така прѣдставени въ сухата имъ форма, въ формалната имъ, да кажа, форма, могатъ да произведатъ неправиленъ впечатлението и да създадатъ неправилно тълкуване. Рѣшихъ се да взема и азъ думатъ, за да внеса нѣкои обяснения по повдигнатитъ въпроси, та съ туй може би, да постигнемъ по-скоро резултатитъ, които особено г. г. другаритъ отъ лѣвицата искатъ да постигнатъ. За да бѣдемъ наясно, г. г. народни прѣдставители, позволете и на менъ, като членъ на една опозиционна група тукъ, въ Парламента, а същевременно постъпилъ като членъ въ този централенъ комитетъ за подпомагане на войнишките сѣмейства, да забѣлѣжа, че ако дѣйствително ние, нѣкои прѣдставители отъ опозицията, рѣшихме да вземемъ участие въ този комитетъ — мога да кажа, че взехме не само скромно, но и напълно съзнателно, сърдечно участие въ тази работа — то е защото ние напълно одобрихме и всѣки пътъ ще възхваляваме това начинание на правителството, респективно на г. министър-прѣседателя, да възприемемъ една мѣрка, която по-културнитъ държави възприеха, и която мѣрка може да се тълкува и като необходимо успокоение на войнишкитъ на фронта, и като извѣстно задължение на държавата къмъ своитъ подданици и къмъ

сѣмействата на тия, които се биятъ, и която мѣрка може да се тълкува отъ законно и социално гледище, но която мѣрка, приложена въ нашата страна, не може да се откаже, имаме резултати. И трябва да обясня тукъ, че ние не току-тъй, случайно, както често пактѣ става въ нашето законодателство съ всички ни, се нахвърляхме въ тази твърдѣ трудна и неизвѣстна досега въ нашата практика областъ. Знаете, че за пръвъ пътъ се практикува такава широко-социална работа, именно на 200 хиляди сѣмейства въ България, сир., на $\frac{1}{3}$ отъ сѣмействата, които плащатъ данъци да се раздава отъ държавата една субсидия, една помощ — не заплата — въ извѣстни случаи, когато държавата е подирала тяхната поддръжка на бойнитъ полета. Ние, самитъ членове на комитета, които г. министър-прѣседателътъ назначи тутакси слѣдъ мобилизацията, разбрахме, че тая работа не може току-тъй лесно да се организира въ нашата страна при срдѣствата, съ които разполагаме и при липсата на хора, въ провинцията, слѣдъ голѣмата мобилизация, която привика подъ оржѣне всички годни за работа. И понеже много се говори за едно правилно подражание на странитъ, които въ туй отношение иматъ извѣстна практика, ние намѣрихме за най-цѣлѣсообразно и най-правилно въ случая да прибѣгнемъ къмъ германското законодателство. И трябва да ви кажа, че въ оня проектъ, който ние първоначално прѣдставихме прѣдъ правителството, и който се яви прѣработенъ — разбира се, и правителството трябва да каже своята дума въ това отношение — не може да се намѣри нищо за упрѣкване, защото ние искахме по-голѣма помощ, ние искахме и нѣкои други работи, които не е така лесно да се дадатъ. Онези проектъ, който ние прѣдставихме на правителството, бѣше направенъ по подражание на германския законъ за подпомагане на войнишките сѣмейства. Да не говоримъ така само приблизително съ 20—30 години, въ Германия съществува законъ за подпомагане войнишките сѣмейства отъ мѣсець февруарий 1888 г. Сега, когато се обяви войната, заедно съ другото законодателство стана бързо измѣняване на този законъ въ двѣ отношения. На 4 августъ 1914 г. стана промѣна, първо, по отношение на туй, че законътъ разпорежда да се дава помощ на сѣмействата на войнишитъ, които не сѣ сключили законенъ бракъ и които иматъ дѣца, и второ да се дава една помощ по-голѣма отколкото е прѣвидено по-рано, защото сѣ измѣнили условията на живота. Включиха и нѣкои други войнищи и създадоха наказания, които по-рано не сѣ били прѣвидени, защото отъ 1888 г. до 1914 г. сѣ изминали сума години и животътъ е направилъ своето. Ние вземахме това образцово, спорѣдъ менъ, законодателство за примѣръ и спорѣдъ него изработихме нашия законопроектъ, който правителството, подъ форма на правилникъ, по силата на чл. 47 отъ конституцията, въведе въ дѣйствие. Трябва да повторя — защото ще се появятъ критики не само сега, убеденъ съмъ, че и по-сетнѣ ще се появятъ такива, благодарение на грѣшкитъ въ такава една широка областъ — че работата е извънредно трудна. Кому трябва да се повѣри тази работа, кой ще раздава помощитъ, като знаемъ, че по-голѣмата частъ отъ населението, което е останало въ къщи, сѣ жени, които сѣ повечето безграмотни? Какъ ще можемъ да гарантираме, че тая помощ, която се отпуска отъ централното мѣсто, ще отиде до женитъ и дѣцата и няма да се изплъзне въ нѣкои чужди ръце? И трябва да ви кажа, че у насъ практиката за раздаването на помощитъ бѣше чисто българска. Като смѣтахме, че мировиятъ съдия по разпоредбата на правителството остана на мѣстото си, като смѣтахме отъ друга страна, че учителтъ, който също остана на мѣстото си, е единъ отъ най-надежднитъ елементи, ние рѣшихме мѣстнитъ комитети да бѣдатъ подъ прѣседателството на мировия съдия, кѣдѣто има такъвъ, и подъ прѣседателството на кмета, гдѣто няма мирови съдия. Но отъ друга страна, понеже, за съжаление, не всѣки пътъ може да се върва на кмета затуй, че той по своята култура е склоненъ да направил една или друга грѣшка, ние му дадохме за помощникъ, който да го контролира, учителтъ. Освенъ това, понеже се раздаватъ стотици хиляди левове — на този добъръ нашъ градъ Пловдивъ, за който говори г. Коларовъ, се даватъ на мѣсець отъ 100 хиляди лева напорѣ помощ на войнишките сѣмейства, а той не плаща на държавата 100 хиляди лева данъкъ — понеже много пари се раздаватъ, ние наредихме, хората, които ще раздаватъ паритъ, да бѣдатъ и отчетници. И азъ мисля, че по-голѣма гаран-

ция от това не може да има. Секретарь-бирниците и градско-общинските бирници сж хората, на които ние рѣшихме да повѣримъ паритѣ и които, слѣдователно, по положението си, трѣбаше и дължатъ една отговорност. И създадохме тутакси една наредба въ правилника, по силата на която тѣ отговарятъ прѣдъ централния комитетъ и Сѣятната палата за всѣка допусната отъ тѣхна страна грѣшка. Но, г. т. народни прѣдставители, ако така лесно се нареди машината въ своята формална страна, да изпълнѣе закона и да кажешъ колко стотинки ще дадешъ на войнишкитѣ сѣмейства, споредъ числото на членовѣтѣ, отъ които се състоятъ, прилагането на този законъ не бѣше така лесно. Убѣдени сѣмъ, че ще дойде денъ, когато се изучава внимателно тази работа, да се признае онази голѣма заслуга, която централниятъ комитетъ съ своето внимание и сериозностъ въ работата, и съ своето усърдие можа да допринесе, щото да не се изроди и да стане за присмѣхъ на всиѣца ни. А до израждането на тази работа само една стѣпка липсваше. Затуй ние наредихме, че помощи ще се раздаватъ, но ще има отговорностъ. И ако г. Коларовъ иска да наблегне, че ние отъ централния комитетъ сме искали много отговорностъ и сме спирали мѣстнитѣ комитети да действуватъ, азъ бихъ жалалъ г. Коларовъ самъ да се въпрегне въ този комитетъ — моля г. министра да го въпрегне и да допринесе своето разбиране и своята способностъ тукъ, и да види какъ реално се работи, и да види, какъ въ работата се срѣщатъ прѣчки, които не така лесно се прѣодоляватъ. Азъ сѣмъ убѣденъ, че той ще направи това защото той има особени симпатии и разбиране къмъ този въпросъ.

Нека ми бѣде позволено да прѣмина къмъ обяснение на нѣкои други въпроси, защото нашиятъ г. прѣдседателъ, който направи едно изложение, ги прѣмина бърже и, може би, не оставиха онова впечатление у васъ, каквото би трѣбвало да оставятъ. Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи обѣща, когато минаваше голѣмиятъ кредитъ отъ 530 милиона лева, че той ще внесе едно прѣдложение за увеличаване помощта. Размѣрътъ на помощта особено занимава другаритѣ отъ лѣвицата и той е много важенъ въпросъ. Никой отъ насъ, който живѣе въ сѣмпата столица, нѣма да откаже, че 40 ст. на денъ на единъ човѣкъ или, както обикновено българскитѣ сѣмейства сж многочислени, 40 л. мѣсечна помощ сега, по-рано 30, а по новия законъ 45 на едно сѣмейство отъ 3—4 члена — защото щомъ жената има три дѣца получава най-голѣмата помощъ 45 л. — е малко. Въ първоначалния си проектъ, който прѣдставихме на правителството, ние внасяхме слѣдното разграничение: минимумъ 60 ст. и максимумъ 2 л. на денъ. Но правителството, по финансови съображения — то отговаря за това — намира, че тази помощъ е голѣма въ този смисълъ, че ще ангажира държавното съкровище съ голѣми суми. И ние видѣхте отъ цифритѣ, които прѣдстави самиятъ нашъ прѣдседателъ, че тѣ захващатъ да ставатъ все по-голѣми и по-голѣми. Най-напрѣдъ прѣзъ мѣсецъ септемврий се раздадохъ 3 милиона лева, а сега се раздаватъ 7 — 8 милиона лева.

Зависи отъ Народното събрание и правителството да обмислятъ този въпросъ и ако намѣрятъ за възможно да увеличатъ сумата, нека да я увеличатъ. Но азъ, г. т. народни прѣдставители, съ моето скромно мнѣние, напълно признавайки, че икономическата криза, сжипотията на живота създаватъ мъчнотии, — оставамъ на мнѣние — не сѣмъ се свѣтвалъ съ другаритѣ отъ групата, то е мое лично мнѣние като народенъ прѣдставителъ, че тази помощъ, която даваме, е прѣдостатъчна, не защото ще нахранимъ сѣмейството — да се запомни добръ — но защото съотвѣтствува на туй, което се дава на други мѣста въ чужбина, които постоянно се цитиратъ тукъ. Въ Германия, съгласно послѣдното измѣнение на закона отъ 4 августъ 1914 г., даватъ помощъ така: прѣзъ лѣтнитѣ мѣсеци май, юний, юлий августъ, септемврий и октомврий даватъ по 9 марки, а презъ зимнитѣ, по-скапитѣ мѣсеци, по 12 марки на членъ отъ сѣмейство като, обаче, на дѣте даватъ по 6 марки. Германскитѣ сѣмейства не сж толкова многочислени, въ смисълъ на числото на дѣцата, както нашитѣ; напр., у насъ, въ селата, числеността на дѣцата въ сѣмействата е по-голѣма.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тамъ и общинитѣ изпълняватъ закона, както въ София. У насъ, за жалостъ, не всиѣки общини даватъ помощи.

Г. Данаиловъ: Азъ ще се спра и на този въпросъ. Ние сега обсъждаме единъ законопроектъ и можемъ да го обсъждаме въ неговитѣ граници. Какво държавата би трѣбвало да създаде, както забѣлѣза и г. Коларовъ, то е другъ въпросъ, който можемъ да положимъ на обсъждане и по него да се произнесемъ. Но когато човѣкъ говори, самата логика изисква да бѣде стриктенъ, трѣбва да бѣде въ рамкитѣ на онуй, което е поставено на разглеждане, защото иначе нѣма да има край напето положение, ще говоримъ на много теми, а по сжщността на работата нѣма да кажемъ нищо. Виждате каква е помощта въ Германия въ сравнение съ нашата помощъ. У насъ по 40 ст. на членъ въ сѣмейството, значи по 12 л. се пада на мѣсецъ на 1-членно сѣмейство; ние поискахме отъ г. министра, когато сѣмейството е 1-членно и той възради помощта да бѣде минимумъ 15 л. отсега нататъкъ. Помощта бѣше 7-50 на мѣсецъ, послѣ стана 10-50 за 1-членно сѣмейство и сега става 15 л. минимумъ, за да се даде възможностъ поне единъ хлѣбъ прѣзъ деня да си купи този нуждающъ се човѣкъ. Нека се забѣлѣжи добръ, че нито законодательтъ, нито ние, които участвуваме въ тази работа, не можемъ да смѣтаме, както искаше да прѣдстави другаритѣ ни г. Коларовъ работата, че държавата, по силата на своитѣ социални задължения, като че-ли трѣбва да дава на всѣко войнишко сѣмейство помощъ не по отношение на неговата нужда, а като една заплата. То не е правилно.

В. Коларовъ: Никой не иска заплата.

Г. Данаиловъ: Отъ Вашето говорене азъ тѣй разбрахъ, и ако неправилно сѣмъ Ви разбралъ, ще ме поправите. Въ Германия тѣй се постѣпва, има цѣли наредби, въ които се казва, че иматъ право на помощъ само онѣзи сѣмейства — *bedürftige Familien* — които се нуждаятъ. И въ нашия правилникъ, който стана законъ, се казва: „Помощи на нуждающитѣ се войнишки сѣмейства“. Азъ, който участвувамъ въ тази работа, признавамъ, че не даваме всиѣко онуй, което е необходимо на сѣмействата. Ние даваме много малко, но даваме само на онѣзи сѣмейства които се нуждаятъ и имъ даваме онуй, което може да се даде като сериозна държавна помощъ. Азъ не мога да се спра на примѣри. Ако смѣтаме, че туй, което се дава у насъ е нормално — то е една помощъ, която, казахъ, не удовлетворява всиѣкитѣ нужди, които растатъ всѣки денъ — по то си е една държавна помощъ и трѣбва да се схване като едно социално задължение или като единъ дългъ къмъ ония, които се биятъ на фронта и въ този размѣръ, както г. министърътъ прѣдлага, мисля, че помощта трѣбва да се поддържа.

В. Коларовъ: Германскитѣ законъ не признава приходи отъ личния трудъ.

Г. Данаиловъ: Германскитѣ законъ стои прѣдъ мене; Вие четете нѣмски заповѣдайте и ще видите, че въ него буквално се казва: „По нареждане на *Bundesrat* трѣбва да се смѣтне да се види точно, дали сѣмейството има доходи или нѣма“ и даже ако би имало доходъ — както ние правимъ — да се види дали този доходъ не е погълнатъ отъ нѣкакви дългове. Сжщото нѣщо става буквално и у насъ. Г. Коларовъ привежда примѣръ отъ една страна, ние отъ централния комитетъ бихме могли да приведемъ примѣри съ обратенъ съдържание, отъ които можете да видите другото направление, при което, по естеството на нѣщата у насъ, единъ партизанитѣ въ комитетъ — той може да бѣде радостливъ, демократъ или другъ — докарва работата дотамъ, че ние отторѣ не знаемъ какъ да поставимъ работата на нейното справедливо мѣсто, за да даде резултатитѣ, които законодательтъ, Народното събрание, иска да се постигнатъ. Азъ бихъ могълъ да приведа сума примѣри, но не ща. Обаче, на всѣки случай, на нѣкои въпроси, които г. Коларовъ повдигна, азъ като членъ на този комитетъ смѣтамъ се задълженъ да отговоря.

Най-напрѣдъ, казва той, имало една неразбория въ опрѣдѣлянето помощитѣ на войнишкитѣ сѣмейства въ тоя смисълъ, че на онѣзи, които сж като действущи войници подъ знамената — въ Пловдивъ, напр. — не се давали помощи, вслѣдствие на туй, че нашиятъ другаръ г. Нѣмски тамъ билъ изтъквалъ закона, че не трѣбва да се даватъ. Такъвъ ли е фактъ, не зная, но въ всѣки случай въ германския законъ изключително е казано, че сѣмействата на войнишкитѣ, които до августъ мѣсецъ

1914 г. не сж навършили своите 2 и 3 годишна служба, не получават нищо, смътат ги на действителна служба. Ние въ централния комитет сме при разбирането, че трябва да се причислят и войниците, които сж на действителна служба и сме ги причислили към тѣзи семейства, които трябва да получават помощи. Ако нѣкъдѣ не е станало това, азъ го разбирамъ като една погрѣшка или като единъ въпросъ, който не е достигналъ за разрѣшение до централния комитетъ — ако бѣше достигналъ, щѣше да бѣде разрѣшенъ.

С. Нѣмски: Г. Коларовъ е чакалъ тукъ да изнесе тия нѣща, а не ми ги каза по-рано, когато го молѣхъ самъ азъ да контролира и да ми съобщава нередовноститѣ, които той забѣлѣзва.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Нѣмски! Ще се обясните на друго мѣсто.

В. Коларовъ: На мене ли говорите, г. Нѣмски?

С. Нѣмски: На Васъ и на всички други колеги. Вие чакахте въ Камарата да говорите.

В. Коларовъ: Никога за нищо не сте ме питали.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, ще се обясните въ коридоритѣ.

Г. Данаиловъ: Азъ искамъ да кажа, че и г. Коларовъ, и всѣки единъ народенъ прѣдставителъ, и всѣки единъ български гражданинъ би услужилъ на работата повече, ако дойдѣше въ комитета, или съ една телеграма и писмо, да каже: „Г-да, азъ тамъ и тамъ забѣлѣзахъ такава неправда, изучете я и я оправете.“ Азъ съмъ убѣденъ, че г. Поповъ ще ви каже, какво десетки хиляди оплаквания е имало, на които е даденъ ходъ и повечето отъ тѣхъ сж удовлетворени, съгласно съ наредбитѣ. Не зная дали сте имали случая съ внимание да прочетете този правилникъ — нека го кажа и да не бѣде за гордостъ или хвалба — ако сте забѣлѣзали, по мое настояване се промѣкна въ този правилникъ за пръвъ пътъ идеята на английския, тъй да кажа, публиченъ плебицитъ. Никога едно правителство и едно управление не изважда своитѣ работи на критика предъ народа; а въ този правилникъ — вие сте забѣлѣзали — ние прокарахме за пръвъ пътъ принципа: онуй, което се прави отъ комитета, е изложено на критиката на цѣлия народъ. Тамъ се казва: прѣдседателътъ опрѣдѣля листитѣ за помощитѣ на войнишкитѣ семейства, изважда ги прѣдъ населението, прѣдоставя ги на неговата критика, за да даде то своитѣ забѣлѣжки, кой е онеправданъ и комуто се слѣдва да му се даде повече, да му се даде. Азъ казвамъ, по-добъръ принципъ въ този законъ едва ли нѣкъдѣ другадѣ има прокаранъ. Всичката публичностъ, слѣдователно, всичката гаранция за една справедлива работа се намира въ този законъ. Всѣки, който обича въ Народното събрание да изнесе нѣкои нѣща — а всѣки народенъ прѣдставителъ е длъженъ да ги изнася — по ще ползува дѣлото и по-бързо ще се свърши работата, ако тамъ, на мѣстото, направи своитѣ бѣлѣжки. Ако ние отъ централния комитетъ не дадемъ ходъ на работата или се прѣсторимъ, че не желаемъ да я оправимъ, тогава имате пълно основание да ни упрѣкнете, че не внимаваме къмъ задълженията си, които сме поели. Казахъ, че не ща на много примѣри да се спирамъ, но на единъ ще обърна вниманието. Централниятъ комитетъ съ окръжно обърна вниманието на мѣстнитѣ комитети, на прѣдседателитѣ и на онѣзи, които сж отчетници, секретаръ-бирницитѣ, че тѣ сж отговорни за всички грѣшки, които по тѣхна вина биха се допуснали. Естествено е, тамъ чари се раздаватъ, ние не можемъ да оставимъ работата да върви прѣзъ купъ за трошъ, — не можемъ да оставимъ да се хвърлятъ държавни срѣдства, безъ да имаме реални резултати. Защо издаваме толкова строги окръжни? Защото — да ви кажа откровенно — имаме свѣдѣния, че нѣкои секретаръ-бирници и кметове, отъ желание да угодятъ на своето село, турятъ въ списъцитѣ всички войнишки семейства. Това може ли да бѣде? Забѣлѣжете, че при толкова мѣстни комитети, ако не повече, то колкото общини има — 2—3 хиляди — какъ е възможно ние, 10—12 души отъ централния комитетъ, да знаемъ какво става на всѣко мѣсто? Не е въз-

можно това. Ние се надѣваме, ако мога да кажа, на авторитета на мировия сѣдия, който толкова много е заетъ съ тази много тежка работа. Раздаванетоъ отъ единъ мирови сѣдия помощи на 5—6 хиляди семейства, не е лека работа; цѣль денъ той раздава и не може да смогне надъ работата. Ние нѣмаме възможностъ да проверимъ всичко, което става на мѣстото, до най-голѣмитѣ подробности. Тукъ-тамъ, дѣто се забѣлѣзва, че сж станали пикантни нарушения, ние сме пращали ревизори и наша длъжностъ е центъра а да кажемъ, че трябва добръ да се вчлѣва, когато се раздаватъ и опрѣдѣлятъ помощитѣ, защото ние не можемъ да поемемъ отговорността, понеже не знаемъ конкретнитѣ случаи.

Т. Петровъ: Въ послѣдно врѣме централниятъ комитетъ съ своитѣ разпореждания забавя раздаването на помощи.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, г. Петровъ.

Г. Данаиловъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се изнасятъ прѣдъ васъ критики или когато сте принудени да правите критика на централния комитетъ, азъ върху една областъ искамъ да спра вашето внимание, макаръ за минута, за да видите условията, при които дѣйствуваме. Ами на 178 хиляди, ако не и на повече войнишки семейства въ България, мѣстнитѣ комитети трябва да опрѣдѣлятъ доходитѣ, защото, ако единъ мѣстенъ комитетъ не опрѣдѣли правилно доходитѣ и даде помощи, той е отговоренъ. Сега, нашиятъ другаръ Тодоръ Петровъ ни каза: „Вие съ вашитѣ противоречиви разпореждания отъ централния комитетъ сте забавяли помощитѣ“. Азъ казвамъ, че трябва да се отдаде надлежната похвала на ония, които работатъ долу, особено на мировитѣ сѣдии, защото можахъ тая сложна работа да я наредатъ тъй, че прѣзъ октомврий да даватъ помощъ за октомврий, прѣзъ ноемврий за ноемврий, прѣзъ декемврий за декемврий, прѣзъ януарий за януарий и т. н. Трѣбва да се похвалятъ тѣзи хора, защото, убѣденъ съмъ, че когато единъ денъ, по искането на г. Петрова или други нѣкои, се въведе данъкътъ върху доходитѣ — сега това е единъ опитъ за данъка върху доходитѣ и ние искахме да изведемъ статистика — ще се види за колко врѣме може да се опѣни доходътъ на едно семейство, което ще се облага съ този данъкъ. Тая работа не е така лесна. И онзи кметъ, онзи свещеникъ, онзи учителъ, онзи мирови сѣдия, който трябва да опрѣдѣли доходитѣ на едно семейство, е длъженъ да прѣсмѣтне всички нѣща, които знае за лицето, да погледне на всички обстоятелства и фактори, които той знае, да види има ли това семейство нѣкакъвъ доходъ, какъвъ е той, може ли да се извади отъ помощта или не, и послѣдната трѣбва да се даде цѣла. Ако сж станали нѣкои забавяния — азъ казвамъ, че фактически не сж станали, . . .

Т. Петровъ: Много има.

Г. Данаиловъ: . . . азъ не зная какъ ние можахме да издържимъ тази работа до тая степенъ; щото да бѣдемъ азъ согапъ — прѣзъ течението на мѣсеца още да дадемъ помощта. Вѣрното е, че отгредѣ се работѣше съ усърдие и ако сж станали може би грѣшки, тѣ сж станали по-скоро отъ неразбирането на тази действително трудна и деликатна работа.

Още нѣколко въпроса, които се повдигнаха тукъ, ще искамъ да изясня, за да не останатъ необяснени. Тукъ се повдигнаха нѣколко въпроси; нѣкои отъ г. г. говорившитѣ искатъ да дѣлятъ даже населението споредъ неговата народностъ, на касти и не знаямъ на що. Когато се работѣше законътъ и когато захванахме въ първитѣ дни да прилагаме правилника, по-сетнѣ законъ, естествено е, че ние, въ централния комитетъ, се натъкнахме на много мъжнотии и при всичкото ни най-добро и най-голѣмо желание, не можахме, тъй да се каже, да прѣодолѣемъ тѣзи мъжнотии. А долу, въ мѣстнитѣ комитети, още повече мъжнотии се явиха, и затуй идваха запитвания подиръ запитвания, телеграми и писма и по този начинъ се натрупа голѣма прѣписка. Не можеше да се разбере онова, което е общо за страната, за да можемъ ние отъ центъра, съ едно окръжно да дадемъ общи наставления и затуй възможно е нѣкъдѣ да сж станали нѣкои недоразбирания на онѣзи нареджания,

които под формата на окръжени, сж пратени. Но и въ туй отношение нашата тенденция е била да не обситваме — както обикновено у нас е обитай — мѣстнитѣ комитети съ окръжени за изяснение на закона. Въ първото, което бѣше общо, се казваше да се гледа само на реалния доходъ, на туй, което сѣмейството сега има и едно второ, което се появи, когато правилникътъ се видоизмѣни и помощитѣ се покачиха. И азъ ще кажа, че ако г. Коларовъ изнася единъ истински примѣръ на показъ, той ще е останалъ по погрѣшка, защото централниятъ комитетъ е наредилъ какъ трѣбва да се разбира доходътъ на сѣмейството. Прѣди всичко, наредили сме, щото подъ доходъ ще се разбира онова, което сега сѣмейството има, а не онова, което може да има въ бъдеще или което е имало прѣди войната. Така, напр., казва ми се, че на едно сѣмейство въ Пловдивъ била отнета помощта, защото се оказало, че то получавало наемъ, когато то не получавало такъвъ вслѣдствие на мораториума. Ако е такъвъ случаятъ, трѣбва да го изслѣдаме дали дѣйствително е такъвъ. И тамъ, казва г. Коларовъ, станала е грѣшка по нареждането на централния комитетъ.

В. Коларовъ: Азъ не съмъ казалъ, че това е станало по нареждането на централния комитетъ, но казахъ, че доходътъ въ такъвъ смисълъ се е тълкувалъ.

Г. Данаиловъ: Ако има такъвъ случай и е вѣрнѣтъ, то е неправилно схванатъ на мѣстото, защото въ нареждането на централния комитетъ въ окръжното му № 5.622 — второто, слѣдъ което нѣма друго окръжно, освѣнъ по въпроса кога да се раздаватъ — казваме: ако сѣмейството на войника има налични пари и получава сега плащанъ наемъ, то това нѣщо ще се спада отъ помощта. Но ако има наемъ, който не се получава, вслѣдствие на туй, че съществува мораториумъ, или получаването му наполовина не е достатъчно, то нѣма да се смѣта. Нареджането е много правилно. И, ако, казвамъ, такъвъ е случаятъ, за който той говори, естествено е, трѣбва да се приеме, че сж станали грѣшки. Но тѣзи грѣшки не сж отъ такова естество, че да не могатъ да се поправятъ, и ние всѣки денъ ги поправяме, защото списъцитѣ, съставени за единъ мѣсецъ, не сж свършени, а всѣки пътъ може да се иска допълнително да се вписватъ и ония сѣмейства, които, по една или друга причина, сж пропуснати въ старитѣ списъци, или на които не е дадена достатъчна помощъ.

Тѣй сѣщо азъ, като членъ на централния комитетъ, искамъ да отхвърля свършено оня случай, който г. Коларовъ цитира, по нѣкакъва си забѣжка, а не официаленъ документъ, което, споредъ мене, той не трѣбваше да направи, освѣнъ ако бѣше отишълъ на мѣстото да види, че дѣйствително е така.

В. Коларовъ: Това е тѣй.

Г. Данаиловъ: Не трѣбваше, казвамъ, да го направите. Азъ тѣй разбирамъ, а вие, както разбирате, тѣй постѣпвайте. — Да казвате, че въ Пловдивъ на мировия сѣдия — защото тамъ той е председателъ — нали тѣй, г. Нѣмски?...

С. Нѣмски: Да.

Г. Данаиловъ: ... било пратено тайно разпореждане, цитанитѣ и турцитѣ да бѣдатъ изхвърлени отъ списъцитѣ. Трѣбваше да отидете да проверите на мѣстото. За турцитѣ отхвърлямъ окончателно. Прѣзъ моя рака, като членъ на централния комитетъ, стотици списъци сж минали. Паднаха ми се списъци на села, въ които има само турско население: на всички се дава помощъ — и на тѣзи, които сж отишли съ обоза. За циганитѣ въпросътъ стои малко по-другояче. Тѣхното положение е малко по-особено, понеже се явяватъ съ много дѣца — взематъ дѣцата на всички роднини и отиватъ да ги показватъ. И може нѣкакъ да сж взели строгъ мѣрки, може да сж станали нѣкои събвѣдания. Но за турското население, заповѣдайте, които отъ васъ обичатъ въ комитета, ще видите списъцитѣ и ще видите, че на цѣли села, само съ турско население, даже безъ да участвуватъ съ оръжия въ рака, а сж само въ обоза, се давалъ помощи на сѣщото основание. Ще кажа даже, че за съжаление, най-много помощи се даватъ на турското население — изглежда, че то е най-бѣдно — когато има български села, които казватъ: „Сѣмействата ни сж достатъчно охолни и нѣмаме нужда

отъ помощи“. А турското население е най-бѣдно. Така забѣлѣзахъ отъ моитѣ наблюдения на списъцитѣ.

Д. Кьорчевъ: Най-мързеливо население — най-бѣдно.

Г. Данаиловъ: Азъ не зная кои сж причинитѣ, но ви казвамъ истината.

Сега ще ми позволите, г. г. народни прѣдставители, да обърна вниманието ви тѣй сѣщо и върху нѣкои други важни точки отъ този законъ, които така сѣщо се изтъпиха тукъ, но които не се разясниха, защото по-скоро се подхвъртиха. Дѣйствително, ние имаме единъ въпросъ сега за разрѣшаване: на сѣмействата на войницитѣ, които се викатъ сега подъ знамената, отъ 40 наборъ, ще слѣдвали да се дава помощъ — защото, когато се свикаха да тѣхнитѣ подъ знамената, ние включихме сѣмействата имъ въ списъцитѣ и имъ даваме помощи досега. Това е единъ въпросъ, които се повдигна тукъ. Ние сме разбихали, че данѣнитѣ сж стари войници, които сж мобилизирани, и на туй основание сме имъ давали помощи. Но за новитѣ остава вие да се произнесете, въ съгласие съ г. министра, какъ да се постѣпи.

Д. Кьорчевъ: Въ никой случай не се прави изключение.

Г. Данаиловъ: Въпросътъ е поставенъ тукъ и трѣбва да се разрѣши.

Д. Кьорчевъ: Не може да се поставя този въпросъ, въобще, на разискване. Тѣ трѣбва да подпаднатъ подъ общитѣ наредби.

Г. Данаиловъ: Втори въпросъ, който се повдига и трѣбва да се разрѣши. Тукъ-тамъ се явяватъ прѣстѣпления отъ страна на секретаръ-бирници, които, като раздаватъ помощитѣ, удържатъ за своитѣ разности по ходене въ града и по други дребноти, което не трѣбва да става за такава благородна работа. Тѣ, по наше настояване, сж подведени подъ отговорностъ. Сега въпросътъ е: прѣдъ кои сѣдилища трѣбва да се сѣдятъ. Народното събрание тѣй сѣщо, въ съгласие съ г. министра, ще трѣбва да се произнесе по този въпросъ, защото е актуаленъ: гражданскитѣ и военнитѣ сѣдилища сж въ прѣрѣкание и въпросътъ, ми се струва, е ститналь до Касацитата.

Има другъ въпросъ, който ще позволите на мене да повдигна за прѣвъ пътъ и който основателно може да се повдигне. Този въпросъ би подобавало по-скоро на г. Коларовъ и на хората отъ крайната лѣвица да го повдигнатъ, но не зная защо го изоставиха. Азъ ще го повдигна, защото смѣтамъ, че трѣбва да се повдигне. Държавата рѣши най-напрѣдъ да плаща на чиновнитѣ си, които сж подъ знамената, по закона, половината отъ заплатитѣ имъ. Слѣдъ това правителството, по-послѣ и Народното събрание, рѣши, на чиновнитѣ да се плащатъ пълни заплати. Но това сж, г. г. народни прѣдставители, само ония чиновници и служащи, които получаватъ заплати отъ държавния бюджетъ. Въ България има работници, които работятъ въ частни прѣдприятия и то не въ обикновени дюкянчета, а работятъ въ фабрики, работятъ въ акционерни търговски дружества, тютюневи, бирени, текстилни и други фабрики — да ги не изброявамъ — които сж останали днесъ да работятъ; има чиновници въ частни банки, въ частни застрахователни дружества. Този въпросъ трѣбва да се повдигне и разрѣши, споредъ мене, въ Народното събрание: дали на тѣзи хора така сѣщо мобилизиращи, трѣбва да се плаща оная заплата, онова салдо, онова жалване, което сж получавали до войната, или трѣбва да оставимъ този въпросъ да го разрѣши всѣки свободно, както иска. Защо? Въ проекта, който ние прѣдставихме на правителството първоначално по подражание на една такава наредба — има я въ Германия, въ Австрия и особено въ Ромъния, дѣто има законъ по този въпросъ — ние прѣдвидѣхме една клауза, че частнитѣ акционерни дружества, застрахователни банки и фабрики, така сѣщо, както държавата, плащатъ половина заплата — защото тогава за държавнитѣ чиновници и служащи бѣше половинъ заплата. Правителството е махнало това разпореждане по негови съображения. Но при живота, въ който се намираме, азъ съмъ длъженъ да повдигна, въ свързка съ този въпросъ, въпроса: на тѣзи хора работници, които работятъ отъ вѣтъ, трѣбва ли да се плаща тѣй, както държавата плаща на своитѣ чиновници, или

този въпросъ трѣбва да се остави на разрѣшението, на доброволното съотношение между работници и работодатели? Моето мнѣние е, че въ свързка съ този законъ, който е аслож законъ за подпомагане войнишките сѣмейства, ние трѣбва да приемемъ една законодателна наредба, по силата на която частните акционерни дружества, фабрики, застрахователни банки — всичко онова, което е прѣдставителъ на голѣмия капиталъ, доколкуто у насъ го има, сж длѣжни сжщо така да плащатъ, прѣзъ врѣмето докато трае мобилизацията и войната, заплатитѣ на своитѣ чиновници и служаци, които сж плащали до мобилизацията. Азъ правя такава прѣдложение.

Д. Њорчевъ: Чуждитѣ акционерни дружества и частни банки плащатъ половина заплатата, безъ да ги задължаваме ние, само защото знаятъ тѣхния законъ.

Г. Данаиловъ: Г. Њорчевъ напомни — и азъ зная тоя фактъ — че чуждитѣ акционерни банки и дружества плащатъ половина заплатата на нашитѣ мобилизирани хора.

Д. Њорчевъ: Тѣ знаятъ германскитѣ наредби.

Г. Данаиловъ: Но азъ повдигамъ въпроса да се разрѣши по законодателенъ пътъ еднообразно и въ нашето Народно събрание, тъй като има много работници, и особено по-дребнитѣ, заинтересовани въ тази работа. Азъ мисля, че този въпросъ е дѣйствително въпросъ, съ който трѣбваше да ни занимае г. Коларовъ, но може би, е останалъ за другъ пътъ.

Като повдигамъ тѣзи нѣколко въпроса и правя тѣзи прѣдложения, азъ ще моля г. министра, който имаше добрата воля да устои на общанието си — нѣщо твърдѣ рѣдко у насъ въ управлението — и внесе едно увеличение на помощитѣ, които се даватъ на войнишките сѣмейства, да не откаже, щото този законопроектъ да отиде въ комисията и тамъ да направимъ, съ негово съгласие, нѣкои прибавки. . . .

Д. Њорчевъ: Кѣмъ старата наредба.

Г. Данаиловъ: . . . кѣмъ старата наредба, които, както се разясни тукъ, ми се струва, ще бѣдатъ и умѣстни и полезни за тая работа. Още единъ въпросъ ми напомня г. Сакаровъ, по който азъ се готвѣхъ да кажа нѣколко думи. То е въпросътъ за безработицата. Г. г. народни прѣдставители! Когато първоначално се събра нашата комисия — комисията, която г. министър-прѣдседателятъ натовари да изработи проектъ за такъвъ единъ законъ или правилникъ — тя се спрѣ нашироко и върху този въпросъ, макаръ че въ германския законъ нѣмаше такава материя. И съ огледъ на условията, въ които се намирахме, понеже, отъ една страна, смѣтахме, че ще бѣде голѣмъ товаръ за държавната хазна, тя сама да поеме върху си прижата за поддържане немобилизиранитѣ бѣдни сѣмейства, тѣзи, които оставатъ безъ поддрѣжка и отъ друга страна, понеже фактъ бѣше още тогава прѣзъ лѣтото на 1915 г., и фактъ още по-голѣмъ е и днесъ, че една страна, когато се води война и особено когато тя както сме ние, е заградена навредъ съ воюващи държави, не може да се мине безъ икономическа криза и вслѣдствие на туй ще страда най-бѣдното население: ще прѣстанатъ да работятъ много фабрики, ще се отгеме работата и хлѣбътъ на много сѣмейства, безъ да бѣдатъ засегнати отъ мобилизацията и, слѣдователно, безъ да могатъ да се ползватъ отъ облагоитѣ на този законъ — ние, комисията, намѣрихме за необходимо да създадемъ една наредба, споредъ която и на тѣзи безработни сѣмейства да се даде ефикасна помощъ. Но понеже ние кѣмъ държавата не можахме да прибѣгнемъ, защото смѣтахме, че помощта, която ще трѣбва държавата да дава, е голѣма, ние рѣшихме да прѣдвидимъ въ правилника, въ законопроекта, една мѣрка, съ нѣколко члена, които Министерскиятъ съветъ малко поскрати, но, на всѣки случай, и това, което той остави, споредъ моето разбиране — отговарямъ на г. Коларовъ — е прѣдостатъчно, за да може да гарантира на безработнитѣ у насъ една шо-годишъ прѣхрана. Тази мѣрка бѣше: общинитѣ да се прижаты за своитѣ безработни. Но, за голѣмо съжаление, общинитѣ, които сж натоварени и които бѣха длѣжни, аслож, да се занимаатъ съ този въпросъ, безъ да ги натоварва нѣкой, не всички се отзоваха на тази наредба.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Прѣди всичко, защото нѣма срѣдства.

Г. Данаиловъ: Уважаеми г. Сакаровъ! Не можете да кажете, че общинитѣ нѣмайтѣ срѣдства. Както добръ забѣлѣза другарятъ, (Сочи В. Коларовъ) въ такъвъ единъ моментъ, когато държавата слата на масата всичко, което има, за да рѣши своето бѣдаще, когато тя жертвува всичко каквото има, не може да се казва, че нѣма срѣдства. Всички общини сж длѣжни да намѣрятъ срѣдства за поддържане на своитѣ бѣдни.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Държавата е длѣжна за сжщото.

Г. Данаиловъ: Държавата, отъ своя страна, има само едно задължение: да настои да изпълняватъ общинитѣ своето задължение и да ги поддрѣпи, въ форма на заемъ ли, въ форма на врѣмenna субсидия ли отъ държавата, която трѣбва да изплатитѣ послѣ, въ форма на нѣкакви разходи на общината ли — каквато и да бѣде, да намѣрятъ на всички бѣдни безработни хора въ тѣзи общини срѣдства, да имъ намѣрятъ работа. Такъвъ е законътъ. И азъ мисля, че ако този законъ се прилагаше и ако въ общинитѣ се имаше присърдце прижата за тия безработни — а въ тѣзи общини нашитѣ другари отъ крайната лѣвица много работятъ и иматъ голѣмъ авторитетъ — щѣше да се постигне онова, за което г. Коларовъ говорѣше, че трѣбва да се постигне.

Та въ този случай ние, народнитѣ прѣдставители, можемъ само едно да пожелаемъ: Министерството на вътрѣшнитѣ работи да се потружи да обърне внимание на общинитѣ, че тѣмъ, по законенъ пътъ, лежи отгорѣ имъ една обязаностъ: съ каквито да е срѣдства — тѣ ще ги намѣрятъ — на всѣки случай да дойдатъ да помогнатъ на своитѣ безработни хора. Защото, както щете кажете, но азъ съмъ съ убѣждение, че ако растатъ помощитѣ въ такава едно направление, както растатъ — а тѣ, споредъ нашитѣ изучавания, ще растатъ, тъй като много отъ селскитѣ сѣмейства и други изхарчватъ хранитѣ които иматъ за прѣхрана, и трѣбва да имъ се даватъ помощи отъ държавата — ние ще достигнемъ, щото държавата да раздава на войнишките сѣмейства помощи мѣсечно отъ 10 до 12 милиона лева, особено сега, като се мобилизиратъ и нови войници. И въ такъвъ случай на нашата държава ще легне единъ голѣмъ товаръ, може би отъ стотина и повече милиона, споредъ врѣмето, докато трае войната, а този товаръ, всетаки, ще трѣбва да се плаща отъ самата държава. Какъ ще се плати дали по този пътъ, за който уважаемиятъ г. Омарчевски говори — азъ не вървамъ това — или по другъ нѣкой начинъ, то е другъ въпросъ, но въ всѣки случай, това е товаръ, а трѣбва да се стремимъ, когато туряме единъ товаръ на държавата, да вземаме въ съображение нейната финансова сила и отъзи други задължения, които тя има да изпълнява.

Споредъ статистиката, Германия, която е изхарчила за войната досега повече отъ 30 милиарда марки, до септември 1915 г., сиръ, за една година и нѣщо, бѣше раздала, както знаете, единъ милиардъ марки на безработнитѣ сѣмейства, на тѣзи, които войнишки помощи не получаватъ. Но въ Германия е друго.

Д. Њорчевъ: Въ Германия, напр., забраняватъ износа на гъона за Австрия и България, за да могатъ да го изработватъ фабрицитѣ въ ботуши, и днесъ даватъ ботуши, а не гъонъ, за да иматъ работа.

А. Малиновъ: Сега е позволено да се изнасятъ кожи.

Д. Њорчевъ: Това трѣбва да се прѣпорѣча на Военното министерство.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни).

Д. Њорчевъ: Азъ съмъ заинтересуванъ въ този законъ, защото участвувахъ въ съставянето му.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви, оставете прѣкъсванията. Ако желаете да говорите, искайте думата.

Г. Данаиловъ: Така щото, като съмъ съгласенъ съ г. Коларова, че въпросътъ за безработицата и безработнитѣ сѣмейства на немобилизиранитѣ, трѣбва да се по-вдигне, азъ смѣтамъ, че неговото разрѣшението въ този

законопроектът е напълно справедливо, и повече нѣма какво да се направи, освѣн да се пожелае, общинитѣ сами да съзнаят този дългъ, а ние да съдѣствуваме за туй съзнание, тъй щото, да се достигне удовлетворение въ това отношение.

Азъ моля, прочее, г. министръ да се съгласи съ насъ, щото да отиде този законопроектъ, макаръ и кратичкъ, въ комисията, дѣто да внесемъ нашитѣ поправки, които ще бѣдатъ полезни.

(Ржкоплѣскане въ лѣвницата; ржкоплѣската и нѣкои отъ дѣсницата).

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Азъ забѣлѣвамъ, че тогава, когато нѣмаше отъ държавата никакви помощи за нуждающитѣ се сѣмейства, критиката спрямо общественитѣ власти бѣше по-малка. Сега, когато положението е свършено промѣнено и когато е отговорено на нуждитѣ и на желанията на войнишкитѣ сѣмейства, критиката се увеличава.

Прѣвъ Балканската война чиновницитѣ получаваха само 1/3 отъ своитѣ заплати. Независимо отъ това на войнишкитѣ сѣмейства не се плащаше абсолютно нищо.

Министъръ П. Пешевъ: Самитѣ войници получаваха по единъ левъ.

В. Кознички: И самитѣ войници, както добави г. министъръ Пешевъ, получаваха само по единъ левъ. И този единъ левъ не имъ отиваше. Азъ бѣхъ депутатъ въ ХV-та камара и помня, нѣколко интерпелации се направиха по този поводъ — да се изплати този левъ на войницитѣ, който не имъ се даваше. При всичко това, нашето население, нашиятъ народъ, много търпеливъ, понесе това безропотно. Войната се свърши; нито се изплатиха цѣли заплати на служащитѣ и чиновницитѣ, нито даже се изплати този левъ, който се даваше на войницитѣ. Сега ние се намираме при свършено благоприятни обстоятелства, по тия обстоятелства, тъй наредени отъ нашето правителство, се прѣдставятъ въ единъ видъ, който менъ ми се вижда демагогски.

Д. Ньорчевъ: Правителството не се критикува.

В. Кознички: Моля Ви се! — Сега вече на войнишкитѣ сѣмейства се дава една неговѣма — пека кака открито, една прилична помощ. Тази помощ, поради скъпотията, които съществува въ страната, може да е малка за нѣкои, но изобщо взето, тази помощ, особено тъй, както сега се увеличава, е горѣ-долу достатъчна. Чиновническитѣ персоналъ у насъ си получава цѣла заплата. На войницитѣ възнаграждението е увеличено: не е единъ левъ, а е вече 7. Както виждате работата е свършено друга, не е тъй, както искатъ да я прѣдставятъ нѣкои, и не е до тамъ за оплакване тѣхното положение. Напротивъ, положението е много добро. И ние нѣма защо да вдигаме гласъ отъ тукъ, че положението е лошо и съ туй да тревожимъ нашитѣ войници, които се намиратъ на фронта. Тази помощ, която се дава, специално за селското население е доста добра. Въ нѣкои мѣста, въ голѣмитѣ градове като въ София, Пловдивъ и Русе може и да е малка, но ние не можемъ да правимъ различие между градското и селското население. Ако войната продължи повече, ако тази скъпотия, която съществува, сега се засили, ако финансовитѣ срѣдства на държавата помагатъ тя може и да се увеличи. Не трѣбва да издигаме единични случаи, каквито изтъкна г. Коларовъ — вѣрни или не, той си знае — до тази степенъ, до която той ги прѣдстави, прѣдъ обществото, и да прѣдставяме, като че-ли нашиятъ народъ, който не воюва, сѣмействата на нашия невъоръженъ народъ се намиратъ въ опасно положение. Г. Коларовъ навежда нѣкои случаи като този, че нѣкой-си умрѣлъ отъ гладъ. Азъ това не зная и не вѣрвамъ да е станало. Нѣма нито единъ членъ въ нашето сѣмейство България да умре отъ гладъ, защото нито селянитѣ въ селото ще допуснатъ жепата на нѣкого да умре отъ гладъ, нито пъкъ това може да стане въ града. Това, може да бѣде едно заблуждение у г. Коларова. Затова азъ искамъ, г. Коларовъ да ми посочи случай какъ и кой човѣкъ въ България, макаръ и въ прѣме на войната, е умрѣлъ отъ гладъ. Може да има недостатъкъ отъ храна, но не и да умре отъ гладъ.

В. Коларовъ: На мѣсечината живѣете, не въ България.

В. Кознички: Не на мѣсечината живѣя, а въ България.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, не прѣкъсвайте.

В. Кознички: Ако има подобни случаи, вие трѣбва да ги кажете. Освѣ, азъ не мога да разбера и не мога да приема, че има такава мизерия въ България, каквато вие искате да кажете, че съществува. Подиръ туй, нѣкой си жена, нѣкъдѣ, била трудна, посочила на г. Коларова това, като му казала, че желае да хвърли дѣтето си. И г. Коларовъ взема този случай кой знае за какъвъ важенъ и голѣмъ, и дохожда да ни го разправя въ Народното събрание. Азъ се чудя каква ще да е тази жена, която още има своята рожа въ утробата си и отива да я показва на г. Коларова, и г. Коларовъ какъ не се замисли, да види дали думитѣ на тая жена изразяватъ дѣйствително това, което тя казва, или нѣщо друго. И менъ ми се вижда чудно, дѣто г. Коларовъ, подтикнатъ, може би, отъ свършено други съображения, взема такъвъ единъ отдѣленъ примѣръ, изнася го прѣдъ Народното събрание и отъ него прави голѣмъ капиталъ. Може би на г. Коларовъ и на неговитѣ приятели да се желае да има въ България гладъ и голѣма мизерия, защото.

В. Коларовъ: Това, което приказвате, е скандалъ. Тѣжко на хората, които искатъ да се взематъ мѣрци да нѣма гладъ, вие приписвате това желание.

Г. Димитровъ: Валпата политика създава това.

В. Кознички: Не е нашата политика.

В. Коларовъ: Малко по-голѣмо приличие имайте. Най-елементарниятъ дългъ на приличие изисква, ако вие не можете да видите това, което е дѣйствителностъ, да не обвинявате други въ престъпни желания.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се.

В. Кознички: Азъ нѣмамъ намѣрение да Ви обиждамъ, нито да се занимавамъ съ Васъ. Виждамъ, както виждате и вие, обаче едно ми прави впечатление: защо си сега, въ време на война, тогава, когато ние трѣбва да бждемъ съдржани въ самата критика, да не създаваме баснословни работи и да не тревожимъ нашия народъ, вие отивате да го тревожите, отивате да говорите несъществуещи работи. Тѣзи нѣща, които разправяте ги нѣма, тѣ не съществуватъ; вие може би желаете да има това, но го нѣма, и вѣрвамъ, че нѣма и да го има.

П. Даскаловъ: Тѣзи работи, които тѣ говорятъ, ги има въ френския и въ руския печатъ.

В. Коларовъ: За всички тѣзи, които трупатъ богатства и милиони, тѣ не съществуватъ.

В. Кознички: Азъ виждамъ, г. г. народни прѣдставители, едно желание до известна степенъ да се демагогствува съ този въпросъ. По-рано, докато нѣмаше никаква помощ, казваха: „Трѣбватъ помощи“. Хубаво, помощи се даватъ, правителството схвана момента и поставя много добъръ и вмѣсто да го похвалатъ за това негово дѣло, казватъ: „Малко е“. Сумата се увеличава веднѣжъ, увеличава се втори пътъ, ще се увеличи, може би и трети и пети пътъ, отъ 45 л. да стане 145 л., вие все ще кажете: „Малко е“.

В. Коларовъ: Ако е малко, ще кажемъ, че е малко.

В. Кознички: Защо ще кажете, че е малко? Защото винаги желаете повече, за да се прѣдставите прѣдъ народа като негови доброжелатели. Това е всичкото. Вие не искате да прѣцѣните и финансовото положение на държавата, не искате да разберете дали тя, като се грижи за въоръжения народъ и за нуждающитѣ се сѣмейства на войницитѣ, нѣма и други грижи? Вие гледате свършено едностранчиво. Послѣ, вие отивате въ друго едно направление — искате помощъ за безработнитѣ, — това, за което говори и уважаемиятъ г. Данаиловъ. Азъ мисля, че той

се е подхлъзнал, като се е съгласилъ съ васъ. Азъ бихъ желалъ г. Коларовъ да ни каже какъ сж безработнитъ въ България, и защо сж тѣ безработни?

И. Г. Поповъ: Защото ги мързи.

В. Кознички: Когато цѣлятъ народъ въоръженъ е отишълъ тамъ да изпълни своя дългъ спрямо отечеството, сега именно въ нашата страна има нужда отъ работници.

В. Коларовъ: Нищо нѣма да ви помогне, като отрицате безработицата; вървѣйки това, тя съществува.

В. Кознички: Нашата страна е земеделска и всички, които желаятъ да обработватъ земята, иматъ възможностъ да я обработватъ. Нашата земя може да остане необработена поради липса на достатъчно хора. Къдѣ сж тѣзи безработни въ голѣмитъ градове? Тѣ сж на боевата линия. Всички онѣзи, които нѣматъ достатъчно сръдства, както вие искате да кажете, и отъ фабричитъ, и отъ голѣмитъ заведения, ами тѣ сж съ пушка въ ръка, както всички хора. За какви безработни ми говорите? Къдѣ сж тѣ? Или вие желаете съ даванетоъ нѣкави помощи на безработни да създадете мързели въ нашата страна? Кажете ми вие, въ София, Русе, Пловдивъ, къдѣ има такива хора, за да имъ се даде работа при частни лица, или държавна. Ако пожелаатъ такава, тѣ ще намѣрятъ.

Т. Лукановъ: Ами валиятъ министъръ на труда бѣше казалъ, въ едно свое изложение на мотивитъ къмъ единъ законопроектъ, че прѣзъ мѣсець септемврий 1914 г. сме имали повече отъ 3000 души безработни.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Азъ желая да се направи една разлика между положението прѣди войната и сега. Законопроектътъ, за който ви говори г. Лукановъ, е отъ 1914 г.; тогава може би, да е имало безработни...

Г. Димитровъ: Може би!

Т. Лукановъ: И сега има.

В. Кознички: ... заради туй, защото имаше работни рѣцѣ въ страната; тѣзи работни рѣцѣ не бѣха на война, не бѣха въоръжени, но сега всички сж въоръжени, нѣма ги тукъ и сега има нужда отъ работници. Тукъ сж останали само старитъ и неджавитъ. Кажете, поискайте на прѣстарѣли старици, които не сж на боевата линия, ако има такива, на тѣхъ да се даде.

Г. Димитровъ: Работницитъ нѣма какъ да работятъ, г. Кознички; фабричитъ и работилницитъ сж затворени поради войната.

В. Кознички: Това не е вѣрно.

Министъръ Д. Петковъ: Търсимъ хора да трошатъ камъни, но нѣма.

Г. Димитровъ: Невѣжество е това, което говорите.

В. Кознички: Има нужда да се поправятъ шосета, нѣма работници.

Г. Димитровъ: Ще пратите печатаръ и шивачъ да ви правятъ шосета!

В. Кознички: Колкото имаше плѣбници, всички сж поставени на работа, и тѣ не сж достатъчни; трѣбватъ още работници. Отъ министерството има отпуснати кредити, но не могатъ да бъдатъ използвани за цѣльта, защото нѣма работници. За каква безработица ми говорите? Това е голѣма грѣшка, въ която вие сте попаднали. И въ тѣзи ваши искания да се дадатъ помощи и такива на безработни, азъ не виждамъ нищо друго освенъ едно демагогство — Извинете за думитъ, които казвамъ. И затова прѣстанете да се занимавате съ този въпросъ; оставете да гласуваме законопроекта тѣй, както ни го е прѣдставилъ уважаемиятъ министъръ на вътрѣшнитъ работи. Съ течение на врѣмето, ако се има възможностъ, азъ не съмъ

противъ, и не вървамъ нѣкой отъ нашето болшинство да е противъ, да се увеличи тая помощъ на 50 или 60 ст., но ако обстоятелствата помогнатъ и ако финансовото положение на страната позволява. Сега-засега, обаче, трѣба да се задоволимъ съ това, което е и азъ моля законопроектътъ да се одобри.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи.

Министъръ Хр. Г. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Какво по-милото отъ това да се констатира, че въ настояще врѣме, когато българскитъ въоръженъ народъ чертае границитъ на България, единъ такъвъ важенъ законопроектъ, макаръ той да е само като едно измѣнение на закона, макаръ той да е само отъ 4—5 линии, занимава така сериозно народното прѣдставителство? Менѣ ми е и сега много приятно, г. г. народни прѣдставители, да подчертая, че нѣма въ българския Парламентъ нито една политическа група, която да е изобщо противъ увеличението на поддръжката на нуждающитъ войннишки сѣмейства, прѣдметъ на настоящия проектъ.

Г. г. народни прѣдставители! Още първия пѣтъ, прѣди нѣколко десетки дни, когато азъ имахъ честта да направя извление прѣдъ васъ, че ще прѣдложа увеличѣние на помощта, което днесъ вие виждате да внасямъ на вашето просвѣтено внимание, азъ подчертахъ, че въ народното прѣдставителство, въ прѣдставителството на българския народъ, който е тукъ въ границитъ на България и тамъ сръщу противника, нѣма желание да се забрави българскиятъ войникъ. Обратното, когато се постави на разискване единъ такъвъ въпросъ, какъвто е въпросътъ за подпомагането нуждающитъ се войннишки сѣмейства, се съзрѣ една задриженостъ въ народното прѣдставителство; и тази задриженостъ се съзира и сега безъ разлика въ всички политически групи, които българскиятъ народъ е изпратилъ тукъ да го прѣдставяватъ. Нѣма, слѣдователно, по начало различия въ мнѣнията: дали да се направи едно увеличѣние на оная помощъ, която трѣба да се даде и се дава на нуждающитъ се български войннишки сѣмейства. Но има различие на мнѣнията относително размѣра на помощта. Едни отъ политическитъ групи мислятъ, че размѣрътъ на увеличението, който е прѣдставенъ отъ мене, е недостатъченъ, други политически групи мислятъ че това, което е направено, е прѣдостатъчно. Г. г. народни прѣдставители! Това сж мнѣния, къмъ които азъ еднакво се обръщамъ съ уважение. Прѣдставителитъ на лѣвицата казватъ: „Това е посмѣшище, да даватъ 45 л.“. Това е едно мнѣние. Прѣдставителитъ на центъра казватъ: „Това е прѣдостатъчно“, а прѣдставителитъ на дриутитъ опозиционни групи, които взематъ най-прѣко участие въ раздаването на тия помощи, намиратъ също така, че това, което се дава засега, за момента, е прѣдостатъчно. Вѣрно е, г. г. народни прѣдставители, че ако моментитъ, които ние прѣживяваме сега и въ бъдеще бихме прѣживявали, заставятъ българския Парламентъ и българското министерство да помислятъ нѣкога, да се направи едно измѣнение на закона въ смисълъ на увеличѣние на помощта, това ще се направи — ние нѣма да го откажемъ. Но понеже ние днесъ правимъ едно измѣнение на съществуващия досега законъ, и понеже внасяме едно подобрене въ тая смисълъ, струва ми се, г. г. народни прѣдставители, — азъ така и схванахъ — че за това порицание не би могло да се чуе отъ никой сръда.

Г. г. народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че болшинството на Народното събрание схваща голѣмото значение на този законопроектъ, който повидимому, може би, по мнѣнието на нѣкого, е отъ малко значение. Въ същностъ, обаче, той е отъ прамалко значение за Армиитъ. Защото, г. г. народни прѣдставители, въ настояще врѣме, когато цѣлокупниятъ български народъ напръга всичкитъ си усилия за постигането на една върховна цѣль, за която той се е борилъ отъ 40 години насамъ, за която той е далъ милиарди материални жертви, и съ стотини жертви въ хора, струва ми се, че прави голѣма честъ на българския Парламентъ, когато той обсъжда съ такава хладнина такъвъ единъ съ голѣмо значение въпросъ. И много правилно забѣлѣжи уважаемиятъ г. Януловъ, че се схваща една голѣма разлика между начина на обсъждането у насъ на такъвъ единъ законопроектъ, отъ това същото естество, за подпомагане на вой-

нишки съюзеи, съ оиъ начинъ на обсъждане на единъ такъвъ-же сжщъ законъ въ италианския парламентъ. Това се дължи на много причини — тамъ ние можемъ да имаме разлика въ мнѣнията. Но едно нѣщо, обаче, съ което бихме могли да излъземъ и прѣдъ българското войнство, и прѣдъ българския народъ, да се похвалимъ, всички ние тукъ, които присѣствуваме и обсъждаме, то е, че като обсъждаме такъвъ единъ важенъ въпросъ, ние го обсъждаме съ всичкото внимание, съ всичкото хладнокрѣвие; и всички мнѣния, които се изказаха, бидо отъ дѣсницата, бидо отъ лѣвицата, еднакъ се изслушаха съ внимание.

Г. г. народни прѣдставители! Достатъчно, мисля, ние размѣнихме мнѣнията си по настоящия законопроектъ. Азъ ще ви моля всички ние, проникнати отъ убѣждението, че прѣдставителитъ на българския народъ мислятъ за българския войникъ, за оня, който е тамъ на границата, да приемемъ законопроектъ по начало. Нека той отиде въ комисията, тамъ ние ще бждемъ въ положение съ още по-големо хладнокрѣвие и по-обширно да го обмислимъ и ако ще трѣбва да направимъ още нѣкое подобрене, ще се съгласимъ всички, и тогава азъ ще вѣрвамъ да се намѣри въ българския Парламентъ народенъ прѣдставителъ, който да не одобри онова, което ще изработи една комисия, излъзнала отъ неговата срѣда — комисията по Министерството на вътрѣшнитъ работи.

Моля ви, г. г. народни прѣдставители, едногласно да гласувате за този законопроектъ и бждете увѣрени, че нашето единодушно гласуване законопроектъ ще има своя отзвукъ въ срѣдата на ония, които днесъ съ оружје въ ржка отстояватъ правата на нашия народъ. (Ръкоплѣскане въ дѣсницата и дѣсни центръ).

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Който прие-матъ по принципъ прочетенния законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Единодушно се приема.

Съгласно правилника не можемъ да продължимъ по-нататъкъ, затова засѣданието се закрива.

Слѣдующето засѣдание ще бжде споредъ правилника въ срѣда, съ продължение на дневния дневенъ редъ.

Т. Лукановъ: Г. прѣдседателю! Искамъ думата по дневния редъ.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Тодоръ Лукановъ.

Т. Лукановъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да направя едно прѣдложение по дневния редъ. Както се знае, Събранието опрѣдѣля своя дневенъ редъ и ако по прѣдложенията, които се правятъ за дневния редъ, нѣма други мнѣния, естествено, нѣма да ставатъ дебати. Ако има, обаче, да се прѣдложи нѣщо за дневния редъ, то трѣбва да се изслуша и обсъди. Отъ страна на нашата група азъ прѣдлагамъ, щото въ дневния редъ на идното засѣдание непременно да се постави една такава точка: докладъ на комисията по Министерството на правосѣдието по въпроса за протеста на нашата група досѣдно сжденето ѝ, съ което е сезирано Народното събрание и по който въпросъ комисията дължеше отдавна своя докладъ. Г-да! Вие знаете, че пленумътъ на Събранието се занимае съ въпроса и като го прѣвирати на комисията, рѣши, щото тя въ 10-дневенъ срокъ отъ деня на това рѣшение, именно отъ 5 февруарий, да направи своя докладъ. Значи този докладъ трѣбваше да стане на 15 февруарий, по той и до днесъ не е поставенъ на дневенъ редъ. Не само това. Комисията въ своето прѣдварително засѣдание, като е рѣшила да се изпълнятъ нейнитъ рѣшения, прѣд-

варително се е отказала съзнателно отъ събиране. Азъ, членъ на нашата група, като членъ на тази комисия, бѣхъ принуденъ да подамъ единъ писменъ протестъ до бюрото на Народното събрание, което има длъжностъ да бди за изпълнението на рѣшенията на Събранието, и да искамъ въ тоя протестъ, щото бюрото да встѣпи въ своята ролъ, да поиска доклада, за да го постави на дневенъ редъ, и така да принуди комисията да го изготви. Тѣй сжщо ние подадохме единъ писменъ протестъ до самата комисия, до нейния прѣдседателъ, като протестирахме противъ тая съзнателна бавностъ отъ нейна страна, противъ това изоставяне на нейната работа и изискахме, щото тя най-бърже да приготви своя докладъ. Обаче отъ двата протеста не излъзе нищо. Нашата група е принудена да поиска поставянето на дневенъ редъ на този докладъ, за да се изпълни рѣшението на Събранието, ако не въ 10-дневенъ срокъ, то поне въ 20-дневенъ, или ако щете въ 30-дневенъ. Г. г. народни прѣдставители! Ако въ пленума, при разглеждането на нашето прѣдложение, ние получимъ сжщото изоставяне, сжщото прѣнебръжение на собственото рѣшение на това Събрание, това ще показва, щито и просто, че Събранието се е разкаляло, задѣто е взело рѣшение по въпроса, че то мълкомъ счита, че е направило една погрѣшка, противъ себе си, задѣто си е позволило лукса да иска да защити правилата, отъ които утрѣ, може би, зависи неговата цѣлостъ. Ето защо, ние искаме да узнаемъ чрѣзъ единъ вотъ по това наше прѣдложение Събранието има ли желание да се занимае съ въпроса или не. И когато се убѣдимъ, че и вие ще тръгнете по сжщия пътъ, по който тръгна бюрото и комисията по нашия протестъ, ние ще трѣбва да констатираме, че Събранието се отказва отъ своитъ права за утрѣшния денъ, и въ такъвъ случай нашата работа се свършва. Ние трѣбва да заявимъ, че ние не сме дошли съ нашето искане до Събранието да искаме за насъ нѣщо. Ние искаме да ви сезираме съ единъ въпросъ извънредно важенъ за имунитета на народния прѣдставителъ, за срѣщата между изпълнителната и законодателната властъ и за утрѣшната цѣлостъ на Народното събрание. Това е, по което искаме да вземете позиция. Ако се откажете да се произнесете по този въпросъ, както по много други въпроси абдикирате отъ своитъ права въ Парламента, на насъ не остава, освенъ да констатираме, че това е крайно печаленъ фактъ въ българския парламентаренъ животъ.

С. Дойчиновъ: Кой ви дава право прѣдварително да осждите Парламента?

Т. Лукановъ: Ето защо, правя прѣдложение да се постави на дневенъ редъ докладътъ на комисията.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Въ отговоръ на Вашето прѣдложение, прѣдседателството съобщава, че не могатъ да се поставятъ на дневенъ редъ нѣща, които ги нѣма.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Подиръ сесията ли ще се постави на дневенъ редъ?

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Може би и тогава. Когато постѣпи съобщение отъ комисията, че тя е готова съ доклада си, тогава ще се тури на дневенъ редъ.

Идущото засѣдание ще бжде въ срѣда съ дневенъ редъ продължение на дневния дневенъ редъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 30 м. вечерта)

Прѣседателъ: д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣседателъ: д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: д-ръ Д. ДИМИТРОВЪ

Началникъ на стенографското бюро: Т. ГЪЛЖОВЪ